

11357

భూతాయ సాంస్కృతిక వక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 1 రాజమహేంద్రవరము 1-1-1978

సంచిక 5

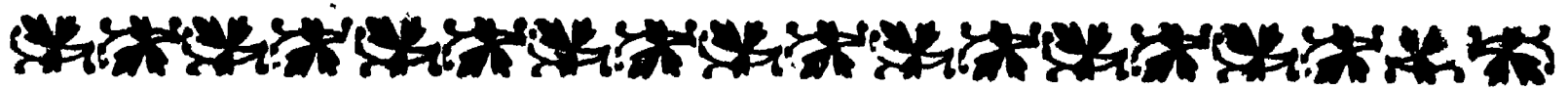
1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

చందా

సంవత్సరమునకు రు 10-00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రు 5-50.

విడిప్రతి 50 పై.

ఉ ద్ధ ర థ ము లు

1. నిర్వచన మహాభారతము రు. 50-00
పదునెనిమిది పర్వములు
2. నిర్వచన అధ్యాత్మ రామాయణము రు. 20-00
3. నిర్వచన మహాభాగవతము రు. 30-00
4. శ్రీ వేంక టేశ్వర విజయము రు. 25-00
5. కుందమాల నాటకము రు. 5-00
6. వేషీ సంహార నాటకము రు. 5-00
7. గీత రామాయణము
వాల్మీకమునకు గీతములు (అచ్చులో)
8. దేవీ భాగవతము ,,
9. శతక సంపుటములు ఒక్కొక్కటి రు. 5-00

కృతికర్త : ప్రకాశకుడు :

బు లు సు వేంకటేశ్వరులు, ఎం. ఏ.

10-5-5 రామారావుపేట, కాకినాడ-4.

సమాలోచన

జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

సంపుటము 1

రాజమహేంద్రవరము 1-1-1978

సంచిక 5

ప్రజాస్వామ్యము

ఇరువదన శతాబ్ద మధ్యంలో స్వాతంత్ర్యం పొందిన దేశాల్లో ప్రజాస్వామ్య బద్ధంగా పునోగ మిస్తున్నదిగా భారత దేశం ప్రఖ్యాతి నార్జించుకొన్నది. గత దశాబ్దంలో ప్రజాస్వామ్యం మను గడయే సందిగ్ధావస్థలో పడిన అనేక సంఘటనలు దేశంలో ఏర్పడ్డాయి.

ప్రజాస్వామ్యంలో పార్టీప్రభుత్వపాలన అనివార్యం. ప్రజాస్వామ్యానికి ఎన్నికలు ముఖ్యలక్షణం. పార్టీలు కూడ ప్రజాస్వామ్య సూత్ర బద్ధంగా నిర్మితములై ఉత్తమా దర్శములతో పనిచేయాలి. కొంత కాలం ఆలా చేసేవి కూడను. అట్టివాటిలో కూడ ఈ దశాబ్దంలో

ఏలాంటి కల్లోలాలు చెలరేగినదీ, చెలరేగుతున్నదీ సువిదితం. అంత రంగిక ప్రజాస్వామ్యం అని పెద్ద నినాదాలు మ్రోగి పోతున్నాయి కాని దానిఛాయలు కూడా క్రియ లోకాన రాకుండా ఉన్నవి. ముఖ్యంగా కాంగ్రెసు మహా సంస్థలో అట్టడుగునుంచిపై వరకు అన్నికమి టీయూ సంవత్సరములనుండి నామి నేటెడ్ సభ్యులతో నిండినవే. లేదా ఎన్నికలు ఎప్పుడో జర గినా విపరీతంగా కాలదోషం పట్టినవీను. నామినేటెడ్ నాయకులు కూడా ప్రజాస్వామ్య సూత్రాలు గొంతెత్తివల్లించడం చూస్తే ఇంత ఆత్మవంచనా? అనిపిస్తుంది. పార్టీ నిర్మాణంలోని ఈ ప్రజా

స్వామ్య విరుద్ధతత్వంమాట ఆలా
ఉంచి పరిపాలనా రంగంవిషయం
చూస్తే పంచాయితీలు, సమితులు
పరిషత్తులు, కోఆపరేటివ్ సొసై
టీలు యూనివర్సిటీ పరిపాలనా
సంస్థలు అన్నీ కాలం తీతినవీ
నామినేషన్ల మయమైనవీ లేదా
పరోక్ష-ఎన్నికల ద్వారా నిర్మా
ణం చేయబడ్డవీను.

అన్నిటి కన్నా ఆశ్చర్యకర
మైనవి పార్టీమార్పిడులు. నిష్కృ
ష్టమైన సిద్ధాంత భేదం లేకుండా
ఈపార్టీనుండి ఆపార్టీకి ఆపార్టీ
నుండి ఈపార్టీకి పరుగులు తీసే
చిత్తచాంచల్యం సర్వత్రా కనిపి
స్తున్నది. పార్టీని విడనాడినప్పుడు
పార్టీ ద్వారా వచ్చిన అసెంబ్లీ
సభ్యత్వం మున్నగు పదవుల్ని
వదలాలనే ప్రాథమిక నైతికవిజ్ఞా
నం, బౌద్ధార్యం ఇంచు మించు
ఏఒక్కరిలోను కనబడకపోవడం
ఎటువంటి ప్రజాస్వామ్య లక్ష
ణమో తెలియకున్నది. కనీసం
ఒకటి రెండు నెలలో వదిలిపోసున్న
ఈ పదవులను తాకిక పూహ
ధర్మంగానైనా విడువ లేక పోవడం

ఎంతటి ఆత్మవిశ్వాస హీనత
అనాలో తెలియకున్నది. ప్రాత
పార్టీలుకాని నూతనంగా స్థాపి
తము అవుతున్న పక్షములుకాని
అకలుషిత మైన ప్రాథమిక
(సామాన్య) సభ్యత్వం ఏతన్నూ
లంగా ఎన్నికయిన కమిటీల నిర్మా
ణం ఏమీ లేకుండానే రాజకీయా
కాశాన దివ్య ధ్రువతారలుగా
విరాజిల్లాలని కలలుగనడం, అదే
సిసలైన ప్రజాస్వామ్యంగా ఆత్మ
వంచన చేసుకోవడం పరమాద్భు
తం. కొన్ని రాష్ట్రాలలో అసెంబ్లీ
ఎన్నికలు అనతికాలంలో జరుగ
నున్నందున పార్టీల పునర్నిర్మా
ణం ప్రజాస్వామ్య సూత్రబద్ధంగా
ఈలోగా జరగే అవకాశం లేదు.
నూతన సంవత్సరం లోనైనా
ఆత్మవంచన తగ్గి ప్రజాస్వామ్య
సత్సంప్రదాయాలని అన్ని
పార్టీలు అన్నివర్గాల ప్రజలు
పాటించి నూతనశోభతో భార
తీయ ప్రజాస్వామ్యం విరాజిల్లే
టట్లు చేయగలరని ఆసించడం
అనుచితంకాదు.

ఒక ఉత్తమనవలకు అకాడమీ బహుమతి

సంసారవృక్షము

— శ్రీ సోమసుందర్

సోమర్ సెట్ మామ్ చెప్పినట్లుగా - సాహిత్య కళాస్వరూపాలన్నింటా నవలా ప్రక్రియ అంత పటిష్ఠమైనది కాదు. దానితో మనం ఏయితరస్వరూపాన్నైనా సాధించవచ్చు. పైగా అది పరిపక్వతపోందని కళాస్వరూపం ! (I)

ఐతే ఇంత అపరిపక్వ కళాస్వరూపంలోనే సదా నిత్యనూత్నమైన ప్రయోగాలు జరపబడుతున్నాయి. వర్తమాన యాంత్రికయుగం సాధించిన ఉత్కృష్ట విజయాలలో నవలాప్రక్రియను రూపొందించడం మొకటిగా మనం విస్మరించకూడదు. నవలాసంవిధానంలో మహత్తర విజయాలు సాధించిన పాశ్చాత్య రచయిత లీ రెండు శతాబ్దాలలోనూ వందలాదిగా ఉన్నారు. రెల్స్ షేక్స్ పిర్స్ ఉద్గడించినట్లు - నవలా ప్రక్రియ పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ సాహిత్యానికి ప్రసాదించిన ఉత్తమ కళాస్వరూపమే. ఇది సమాజ వాస్తవికతతో మరింత పుష్టిని, శుష్టిని స్వాయంత్రం చేసుకుంది. (II)

కాని సో. మామ్ చెప్పినట్లు ఈ ప్రక్రియలో సహజాతంగా వచ్చిన ఒకటు తనం - తమకు తెలిసిన ప్రతి విషయాన్నీ నవలలో చొప్పించాలన్న ఉబలాటంతో కళామూల్యాలు సంగక్షించే ఆత్మసంయమమూ, ఔచితీ నిగ్రహమూలేని రచయితల నవలల్లో మరింత ఒడులుతనం గా ఏర్పడుతుంది. నల్లైయేళ్ళక్రతం వెలువడిన వేయిపడ గలు, నారాయణరావు అనే నవలలు దీనికి ఉదాహరణలుగా చెప్పకోవచ్చు.

ఒక నవలలో ఉండవలసినదంతా ఉండాలి. అక్కరలేనిది ఒక్కవాక్యమైనా చేరకుండా రచయిత నిగ్రహం పాటించాలి. ఈవిచక్షణత ప్రతీకళాస్వరూపానికి అవసరమే-విపులవ్యాప్తిగల నవలకు మరింత అవసరం ! ఈజాగ్రత్తలన్నీ వహించి, ప్రతివాక్యం కళాస్పర్శతో తీర్చిదిద్దబడితే ఒక నవల ఎంత మనోహర కళాస్వరూపం కాగలనో గుఱువుచేసింది శ్రీ ఆర్. ఎస్. సువర్ణనంగారి సంసారవృక్షం !

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ మన సాహిత్యప్రక్రియలన్నింటా ఉత్తమ గ్రంథాలకు ప్రతి వత్సర బహుమతులిచ్చే కార్యక్రమం - దాదాపు గెండు దశాబ్దాలుగా నిర్వహిస్తోంది. కాని దురదృష్టవశాత్తూ అకాడమీ బహుమతులు పొందిన గ్రంథాలన్నీ ఉత్తమమైనవిగా రసజ్ఞుల మన్నన లందడంలేదు. దీనికి కారణం రసజ్ఞుల రుచిభేదమేతే ఇబ్బందిలేదు. ఒక గ్రంథంతాలూకు ఉత్తమత్వాన్ని నిర్ణయించడంలో సాహిత్యేతర శక్తుల పలుకుబడి సఫలమైనప్పుడే శోచనీయస్థితి యేర్పడుతుంది.

కాని ఈ సంవత్సరం నవలాసాహిత్యంలో బహుమతి కర్తృమైనదిగా సంసారవృక్షాన్ని ఎన్నికచేయడం ముదావహం !

ఈ నవలను సుమారు పదిహేను నెలల క్రితమే శ్రీ షుద్ధూరి శేషచలం కంపెనీ వారు పాకెట్ సీరీస్ లో 271 గల వరుససంఖ్యతో ప్రచురించారు. (1952 ఫుటలు. రూ. 3-50 మాత్రమే). ఈ సంవత్సరం మేనెలలోనే చిత్తూరులోని స్వర్ణీయ గంగా ధరం సాహితీ కుటుంబంవారి వేయిన్నూటపదహార్ల సత్తారంకూడా లభించింది దీనికి.

ఈనవల చదివిన ప్రతివారికీ ఒక ఉత్తమగ్రంథాన్ని తెలుగులో చదువుతున్నా మన్ను సంతృప్తికలుగుతుంది. చాదాపు గెండు దశాబ్దాలుగా మనదేశపు నవలా సాహిత్యంలో యేర్పడిన ఆడమ్మగాళ్ళ రొడ్డకొట్టు ఛాయ్యలా నవలలకు భిన్నమైన ఆలోచనా స్ఫోగతగల నవల చదివిన ఆనందంకలుగుతుంది. ముఖ్యంగా తెలుగులో నవలా పఠనమే ప్రధాన కాలక్షేపంగా స్వీకరించేవారికి - ఈ నవలాపఠన మొక దిన్యానుభవమే! దానికి కారణం తెలుగునవల అసంస్కృత హృదయాల కాటపట్టు పోయింది. ఈ రంగాన్ని అతివేలంగా ఆక్రమించిన రచయిత్రులు తమ అపరిపక్వ మేధతో నానాభ్రష్టాచారమూ కలిగించారు.

సమస్తజీవనరంగాలలోనూ స్త్రీలు పురుషులకు సమానభాగస్వామిత్వం పొందుతున్నట్లే సాహిత్యంలోనూ సముచితస్థానం సముపార్జించుకోవడం హర్ష చాయకమే! భారతీయస్త్రీ జాతీయోద్యమం ప్రభావంవల్ల గృహకుడ్యాంతరాలనుంచి బాహ్య ప్రపంచంలోనికి అడుగిడింది. పారిశ్రామిక విప్లవఫలితమైన రినైజాన్సు రాజారామ మోహనరాయ్, వీరేశలింగం ప్రభృతుల సంఘసంస్కరణోద్యమంలో పరిణతి చెందింది. పురుషునితో సమానంగా విద్యావిభూషిత కావడమూ వైవాటి సత్ఫలితంగా లభించిందే! స్వాతంత్ర్యానంతరం ముఖ్యంగా ఆంధ్రదేశంలో తత్పూర్వ మెన్నడూ ఎరుగనంతమంది స్త్రీలు సాహితీసందనారామాలలో విహరించ నారంభించారు. ఈ పరిణామాలన్నీ సహజమైనవే - సహృదయులకు ఆనందచాయకాలే! కాని స్త్రీలు సృష్టిస్తున్న సాహిత్యం ద్రవ్యాత్మకంగా అభివృద్ధిగాంచిందే తప్ప గుణాత్మకంగా విజయాన్ని సాధించలేకపోవడమే - సర్వసమగ్ర సంతోషానికి అవకాశం లేకుండా చేస్తోంది.

స్వాతంత్ర్యానంతరం ప్రప్రథమంగా వెలువడిన ఆధునికస్త్రీ నవల కాలాతీత వ్యక్తులు. 1950 ప్రాంతంలో తెలుగు స్వతంత్ర వారపత్రికలో ధారావాహికగా వెలువడినప్పుడే ఆసంఖ్యాక పాఠకుల నాకర్పించింది. ఈనవలలో ప్రదర్శితమైన నారీ శైరుష్యం - సృష్టమైన ప్రథమదర్శనం ఇవ్వడమేగాక - విభిన్నమైన ఇతివృత్తాన్నీ విశిష్టమైన సంవిధానాన్నీ సైతం అవిష్కరించకలిగింది. ఈ గ్రంథకర్త్రి డాక్టర్ (శ్రీమతి) పి. శ్రీదేవి - డాక్టర్ గుళ్ళపల్లి నారాయణమూర్తిగారి కుమార్తెగా, భమిడి పాటి రామసోమయాజులు కవిగారి మేనకోడలుగా ఉత్తమ సాహితీసంప్రచారయాన్ని హృదయనిష్ఠం చేసుకుంది. విద్యాధికురాలూ, వైద్యపట్టభద్రురాలూ కావడంవల్ల తనకు పరిచయమున్న విశాలజీవితాన్ని ఆకలింపుచేసుకోగల వైశిష్ట్య ములవర్చుకోగలిగింది.

జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

ఈ కారణాలన్నింటివల్లా కాలాతీతవ్యక్తులు - ప్రథమాధునిక స్త్రీ నవలయేగాక, సర్వోత్తమ వైశిష్ట్యాన్నిండుకున్న ఉత్తమ నవలగా నిలిచింది. వందలాది రచయిత్రులను చేయెత్తి పిలిచింది. తదుపరికాలంలో - దాదాపు ఈమూడు దశాబ్దాలకాలంలోనూ కాలాతీతవ్యక్తుల ప్రక్కగా నిలవగలిగినవి - బలిషీతం, కాలంకరచిన కడపట వంటివే రెండు మూడో!

కనుక నే ఇంతమంది స్త్రీలు నవలలు రాస్తున్నా - నవలాసాహిత్యంలో చిగ్గరణీయ ప్రయోగాలు సాధించిన ఒక వర్జీనియా ఊల్ఫువంటి రచయిత్రుకోసమో, జీవన వాస్తవికతలను హృద్యంగా ఆవిష్కరించిన ఒక పెరల్ బక్ వంటి రచయిత్రుకోసమో అస్మదాదులం ఆర్థితో నిరీక్షించవలసే వస్తున్నది.

దోషమంతా స్త్రీల నవలల పక్షంగానే గూడుకట్టుకున్నదని నేను చెప్పబోవడంలేదు. ఇటీవల పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ కల్పిస్తున్న వ్యాపారపోటీలకు ఇంధనంగా ఉపయుక్తమవుతున్న పురుషపుంగవుల నవలలు సైతం ఆస్థాయిని మించిపోవడంలేదు. ఒక మంచినవలకోసం జీవితకాలమంతా వెచ్చించి వెనుకలాడుకోవలసి వస్తున్న వర్తమాన జంజాటంలో - సంసారవృక్షం చనువరికే నిండైన విందుచేస్తుంది.

మొదటిసారి చదువుతున్నపుడు ఇతివృత్తమందలి ఉత్సుకత ఊపిరినిలుపుతుంది. రెండవసారి చదువుతున్నపుడు విషయపరిజ్ఞానంతోపాటు - జీవిత వాస్తవికత సాక్షాత్కారమవుతుంది. ఆలోచనా స్ఫోరకత్వంతో విస్తృతదీప్తి వివృతమవుతుంది. ఇతః పూర్వం వెలువడిన నవలలో జీవితం కృతకంగా నున్నని తారురోడ్డులా సాక్షాత్కరిస్తూ వచ్చింది. ఈనవలలో జీవితం ఎత్తైన కొండలతో అగాధమైన లోయలతో - సుందర శాద్వలసీమలతో అందంబంపించే మిణ్ణాగులతో, రమణీయనదీతీరాలతో అందంబు దాగే భయంకర మకరాలతో - సర్వసమగ్రంగా సాక్షాత్కరిస్తుంది! కనుక నే ఈనవల తనదైన విశిష్టతను స్వాయత్తం చేసుకోగలిగింది.

మన స్త్రీజనం నిర్మించిన ఆసంఖ్యాక నవలల్లో వర్తమాన స్త్రీల హార్దిక రసభావాలు ఎక్కడా ముగురురేకలతో ప్రదర్శించబడవు. జీవితవాస్తవికతకు దీప్తైన పాత్ర చిత్రణ దాదాపు లభించదు. దానికోసమై వెదికేవాడిచింత ఎప్పటికీ తీరకుండానే వాయిదా పడిపోతుంది. అలాంటి పరిస్థితుల్లో ఈనవల ఆవిర్భావమే ఒక అపూర్వ సన్నివేశం!

ఆద్యంతమూ ఈనవల పఠనానురక్తిని సాధిస్తుంది. అదేవో పెద్ద విజయంలా ఎందుకు చెప్పవలసివచ్చిందంటే - ఇందులో ఆవిష్కృతమైన విషయం, మన నవలా ప్రంపచానికే కొత్తదికనుక. భావుకలోకం - ఆలోచనాస్థాయిలోని చికిత్స పొందుతూన్న అపూర్వతత్వం కనుక. అందుకే ఈనవలలోని ప్రత్యక్షరమూ ఆలోచనా స్ఫూర్తిని ప్రోదిచేస్తుంది. కేవల ఆలోచనాత్మకతకోసమే ఆయితే తత్వశాస్త్ర సంబంధి వ్యాసాలను చదువుకోగలం కదా! రసానందదీప్తితోపాటు సముదాజ్ఞగా

నడిచే ఆలోచనాప్రేరణ ఒక కళాఖండానికే సాధ్యమవుతుంది, ఈనవలలో సిద్ధించిన ఈ రెండుకార్యాలు పాతకుని కంఠో ఆసక్తినిస్తాయి. మనం చేయవలసినదే ప్రతిపనీ ఆనందదాయకమామందన్న హామీలేని వర్తమానయుగంలో ఇది అపురూపపు విషయమే !

సంసారవృత్తం నవలారచయితగా శ్రీ సుదర్శనానికి ఈ సపవత్సరం మేనెలలోనే ఒక సాహితీసత్కారం జరిగింది. స్వర్గీయ నూతలపాటి గంగాధరం - సాహితీ కుటుంబం, వారిద్వితీయవర్గంతిసభసందర్భంగా ఈనవలకు వేయన్నూటపదహార్లు బహూకరించబడింది. ఈ వ్యాసకర్త ఆసభను ప్రధానఅతిథిగా ఆహ్వానింపబడ్డాడు. సుమారు డబ్బయి నిమిషాల దీర్ఘోపన్యాసం యిచ్చాడు. ఆ ఉపన్యాసమంతా ఇక్కడ వల్లించడం సాధ్యమూకాదు; నాంఛితమూకాదు. కొన్ని ముఖ్యవిషయాలు వివరించుకోవడం అనవసరం.

“ప్రతీకను మూలపదార్థంగా భ్రమించడమే మన అపభ్రంశాలయ మూలం” అంటుంది నాయకపాత్ర 23 వ పుటలో. పాతకుడు రక్తన ఆగిపోతాడు. ఆలోచనా వలయాలలో పరిభ్రమిస్తాడు. ప్రతీక ఏది? ఏది మూలపదార్థం? ఇది ఒక అనంత మైనప్రశ్న. తరతరాలుగా ఈజాతి ప్రతీకనే ఆరాధిస్తోంది. ఆదిశంకరులవంటి మనీషులప్పుడప్పుడు ఆవిర్భవించి నిర్గుణోపాసన బోధించినా, మూలపదార్థాన్ని విస్మరిస్తూనే ఉంది. ప్రతీకలకోసం పిశుకుతగాదాలు పెట్టుకుని, బ్రతుకు అపభ్రంశంగా మార్చుకుంటోంది. చివరికి సమరాలవరకూ ఎదిగి మానవజాతి ఎన్ని కన్నీళ్లూ, ఎంత రక్తమూ వృథాచేసుకుందో! దీనికి కారణం ఏమిటి? అదే వర్తమాన మేఘోపజీవి కనులకుండు నిలిచేప్రశ్న. వ్యక్తిగత ప్రేమలనుంచి, జాతిపరమైన మతప్రతీకలవరకూ సర్వాంశాలలోనూ ఈ సత్యం దర్శనమిస్తోంది. ప్రశ్న లక్షణమే విచిత్రమైనది. ఒక ప్రశ్న లక్ష ప్రశ్నలకు పురుడుపోస్తుంది. ప్రశ్న జాగృతికి చిహ్నమైతే - విశ్వాసం నిద్రవంటిది. అన్నపుడు మూఢవిశ్వాసం - గాఢనిద్ర వంటిదే !

సప్రదాయాల్ని ఆచారాల్ని గౌరవించుతున్నట్లు సర్వత్రా డంబాచారాలు ప్రచారంచేసే ముండనమాత్ర పండితులు నిజజీవితంలో ఉత్తస్వార్థపరులుగా తుచ్చులుగా తేలిపోతుంటారు. ఏరోటిదగ్గర ఆరోటిపాటపాడే అవకాశవాదులుగా రుజువవుతుంటారు. అలాంటివాళ్ళు - తమస్వార్థం అడ్డమొచ్చినపుడు ఎంత మలినకార్యాన్నికైనా గొప్ప సనాతనకారణాలు చూపి సమర్థించుకుందుకుజంకరు. అట్టి ఒక వ్యక్తిని గురించి ఈనవలలో 76 వ పుటలో ఇలావ్యాఖ్యానిస్తుంది నాయకపాత్ర; ఈదేశంలో ఈరకం మనుషులే ఎక్కువ. వాళ్ళకీ నమ్మకాలులేవు. అభ్యుదయమూలేదు. లేకపోవడంవల్లే వ్యక్తిగతమైన సంబంధాలకు వీళ్ళ మనస్సుల్లో ప్రాముఖ్యమూలేదు.” ఇది పాతకుడికి జీవితంలో అడుగడుగునా ఎదురయ్యే సమస్యే !

ఇందలి నాయకపాత్ర సామాజికదృష్టిగల న్యాయవాది. కొంతఆముష్మికచింత కలవాడు. సాధనా, చింతనా అతనిలక్షణాలు. అతనికి చాలాకాలంవరకూ సంతానం లభించదు. దాంపత్య సుఖజీవితంలో అది చింతకు కారణమవుతుంది. ఆపాత్ర యిలా అనుకుంటుంది; “సంతానం కలగకపోవడానికి కారణం బహుశా నాలోనే వుండేమో! ఇంతదాకా ఆపరీక్ష జరగలేదు. ఏపరీక్ష జరగినా సావిత్రికే జరగింది. ఇన్నాళ్ళూ నా విషయంలో సందేహం కలగకపోవడం మన వ్యవస్థలో పురుషుని ఆధిక్యానికి అహంభావాని కీ నిదర్శనం అనుకోవాలి. లేకపోతే ఇద్దరిమీదా సమానబాధ్యత ఉన్నపుడు పురుషుడు పరీక్షకు సిద్ధంకాకపోవడం విడ్డూరమే!” అనుకుంటాడు సావిత్రి భర్త అడ్వకేటు!

ఎంత మేధావికైనా జీవితంలో ఎదురయ్యే ఒక సంతాన నిస్సహాయ స్థితిలో ముంచుతుంది. సంశయాలు కళ్ళలోలంచేస్తాయి. అతని తెలివీ, సంస్కారం, జ్ఞానంవంటి వేమీ అతన్ని ఆ విషయస్థితినుంచి కాపాడలేవు. అలాంటి సమయంలో ప్రతివాడూ ఇలాగే అనుకోవలసివస్తుంది.” నేను చదివిన చదువులు, ఏళ్ళతరబడి ఏర్పరచుకొన్న దృక్పథమూ పనికిరాకపోయాయి.” (పుట 206) సామాన్యజీవితంలో పాడనూపే ఆసామాన్య సంతానం ఇలాగే అస్తవ్యస్తం చేస్తాయి.

సంతానోత్పత్తికి తాను పనికిరాడని డాక్టర్ పరీక్షలో తేలుతుంది. కాని యింతలో భార్య గర్భవతి అవుతుంది. సహజంగా అడ్వకేటుకు భార్యపై అనుమానం కలుగుతుంది. కాని సంస్కారం ఉన్నవాడు కనక ఎవరిదగ్గరా వెల్లడించడు. ఇల్లు విడిచి హైదరాబాద్ వెళ్ళిపోతాడు. అక్కడా శాంతి లభించదు. పూనాదగ్గర గల ఒక ఆశ్రమంగురించి తెలుసుకుని అక్కడికి చేరుకుంటాడు. అదోవిచిత్రమైన ఆశ్రమం. ఆశ్రమవాసులు సామాజికనీతిని, ఏ కట్టుబాటునీ పాటించనక్కరలేదు. తమ అంత రాత్మకు ఏదిమంచిదీ, అవసరమూ అనితోస్తే ఆలా బ్రతకవచ్చు. అక్కడే ఆకర్షితులైన స్త్రీలు పురుషులూగాని, స్త్రీలూ స్త్రీలేగాని పురుషులు పురుషులూకాని దంపతులవలె కులాసాగా కాలక్షేపం చేయవచ్చు.

అక్కడ ఈ నవలానాయకుడు ఒక పురుషప్రేమ విపత్తులో చిక్కుకుంటాడు. ఆశ్రమాధికారి గురూజీకి మొర పెట్టుకుంటాడు. ఆయన ఇలామందలిస్తాడు; “చిన్నపిల్లవాడిలా ఏసంకోచమూలేకుండా నువ్వు కలసి మెలసి ఉండగలవా? ఉండేప్రయత్నం చెయ్యి. పసితనంలో నువ్వు పొందివుండి, తర్వాత పోగొట్టుకున్న స్వర్గధామం నీకు లభిస్తుంది. నీ ఆత్మ ప్రకాశవంతమైనప్పుడు ఆనందం వెల్లివిరిస్తుంది.” (పుట 115) అని బోధించి పంపిస్తాడు.

దాదాపు హిప్పీలవాదమూ యిదే! పురుషప్రేమ దురంతానికి కారకుడైన అలెన్ యిలా వ్యాఖ్యానిస్తాడు. “మార్క్సిజమూ, ఎన్జెపెన్నియలిజమూ కలిస్తే

వీర్పడే సమాజం ఇలాగే ఉంటుందనడానికి గురూజీ నిర్మించిన ఈ ఆశ్రమ జీవితం చక్కని సమానాలాగుంది.” అంటాడు. పుట 117 లో! అస్తీత్వవాదంతో సామ్యవాదం కలవడంమాట ఏలాసంభవమో ఈ వ్యాసకర్తకు అవగాహనకాదు. కాని మార్క్సిజం నిర్మించే సమాజం ఇంత భయంకరంగా ఉంటే - నేటి ప్రపంచంలో సంగోరుభాగం దానికి ఆకర్షి తమై ఉండేదికాదు. కనుకను ఆ బోధతో నాయకుడి శాశ్వతమైన నెరియలు తీస్తున్నంతపని జరగింది.

సందర్భమూ అన్వయమూ వేరేఅయినా గురూజీ పసితనపు నైర్మల్యం గురించి చెప్పినట్లే, జర్మన్ మహాకవి, అస్తీత్వవాద మూలపురుషుల్లో ఒకరూ అయిన రెయినర్ మేరియా రిల్కేకూడా హృద్యంగా వివరిస్తాడు. ప్రతివాడూ తన పసితనపు హృదయ నైర్మల్యాన్నీ సంభ్రమాశ్చర్యాలనూ అనవరతంగా తాజాగా కాపాడు కోవాలనీ, ముఖ్యంగా కవికి యిదెంతో ముఖ్యమనీ యువకవి కప్పుస్కు వ్రాసిన లేఖల్లో విశదంచేస్తాడు. (III)

వర్తమాన సాంఘికజీవితంలో స్వేచ్ఛా లైంగికవ్యాపారం ఒక ఘోషనుగానూ ఒక పేషన్ గానూకూడా రూపొందింది. ముఖ్యంగా మనజీవనప్రసవంతి నగనరాలలోనికీ చొచ్చుకువస్తున్న పాశ్చాత్య నాగరకత, ముఖ్యంగా అమెరికన్ సామాజిక ఆరాచకత్వాల దుష్ప్రభావమే యిది. అలాంటి సందర్భం ఎదురైనపుడే ఈ నవలానాయకుడితో అమృత అనే విషుషి ఇలా అంటుంది. “జీవితానికి సెక్సు ఒకటే ఆర్థంకాదు. సమాజంలో దాన్ని అంతగా అణచిపెట్టడంవల్లనే దానికింత ఆకర్షణ, ప్రాధాన్యమూ ఉంటోంది. అన్నిటిలాగే అదీ ఒక ప్రవృత్తి. ప్రేమలేకుండా సెక్స్ ఆత్మేకాలం నిలవదు.” (121 పుట) దురదృష్టవశాత్తూ లైంగిక ప్రవృత్తి వర్తమానజీవితంలో ప్రేమకు పర్యాయపదంగా భ్రమించబడుతోంది. కొండొకచో భావవాదుల విశుద్ధప్రేమకు ప్రతిక్రియగాకూడా ఈ విపరీతమనస్తత్వం చెలామణీలోనికి వస్తోంది. అటు భావవాదులుకాని - ఇటు యాంత్రిక భౌతికవాదులుకాని యధార్థానికి చెరోకొసకీ పోతున్నారు. ప్రేమ ప్రాణమైతే - కామం శరీరంవంటిది. ప్రేమరహిత (సెక్సు) కామక్రియ శవంవంటిదైతే - కామాసక్తి లేని కేవల ప్రేమ దయ్యంవంటిదవుతుంది. గెండ్లూ విసర్జనీయారే! నేటి అత్యధిక చాంపత్య జీవితాల్లోగానీ, ఉత్త బజారుబ్రతుకుల్లోగానీ - పైరెండు లక్షణాలూ బహుళంగానే కనిపిస్తాయి.

‘నేను’ అనే పాత్రచ్వారా ఆద్యంతం కథనం జరగిన నవలలలో - ఈ నేనును రచయిత జీవితానికి ప్రతినిధిగాభ్రమపడి వెర్రిమొర్రి ఊహాపోహములుచేసే పాత్రకులు తరచుగా ఎదురవుతారు. సామాన్యుల మాటకేం - విమర్శకులే కాలుజారుతూ ఉంటారు. (ఏప్రిల్ స్రవంతిలో శ్రీ డి. రామలింగం విమర్శ) ప్రస్తుత నవలలో ప్రధాన పాత్ర అడ్వోకేటు. ఆతనిపేరు ఎక్కడా చెప్పబడదు. కాని ఒక ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వంతో ఆద్యంతం భాసిస్తుంది. రచనలో శీలపరిశీలన జాగరూకతతో నిర్వహించబడటం

వల్ల - ఇందలి ప్రతిపాత్రా స్వీయవ్యక్తిత్వ ముద్రతో జీవిస్తాయి. రచయిత చేతిలో ప్రాణంలేని తోలుబొమ్మలుగా రూపొందవు. వర్తమాన సాంఘిక జీవితంలో మేధావుల వర్గానికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తూ స్వీయవైశిష్ట్యంతో బ్రతుకుతాయి. పరాత్మక దృష్టితో నిరావేశంగా నిర్లిప్తంగా కథను అవిష్కరించినతీరు పాఠకులను ముగ్ధుల్ని చేస్తుంది.

“సంసారవృక్షం” లోని ప్రధానపాత్రలలో డాక్టర్ వీరభద్రరావు తీవ్రవాది; భావనారాయణరావు అవకాశవాది; సావిత్రి తన మాటవల్ల అపార్థాలకు తావుంటుందేమో తెలుసుకోని సత్యవాదిని; హేమ నిష్ఠామూర్తుకుంటే చురుమన్నా ఏమీకాలనట్లు నటించే చమత్కారిణి. ఇలాగే ప్రతిపాత్రా స్వయంప్రతిపత్తితో కళకళలాడతాయి. శుష్కప్రజాకర్షణను సరకుచేయక - ఇంత మంచినవలను ముద్రించి, అందరికీ అందుబాటుయిన తక్కువధర కందించి (రూ. 3-50 లే) రెండు రాష్ట్రస్థాయి ఎవార్డులకు కారకులైన శ్రీ ఎమ్. ఎన్. రావుగారిని హృదయపూర్వకంగా అభినందిస్తున్నాను.

అ ధో జ్ఞా సి క లు :

I. A novel is a very loose form of art. You can do almost anything with it. It is also a very imperfect form of art. W. Somerset Maugham. (From the introduction to his 'Of Human Bondage'. Page V.)

II. Not only is the novel the most typical creation of bourgeois literature, it is also its greatest creation. It is a new art form. It did not exist, except in very rudimentary form, before that modern civilization which began with the Renaissance, and like every new art form it has served its purpose of extending and deepening human consciousness - Ralph Fox. (The Novel and the People. Page 72).

III. A) The integrity of childhood is the only resolution of the fatal dichotomy between the actual and the possible in human nature, and to its timelessness is the only answer to the challenge of time.

B) A great immensely coloured childhood in which one finds everything that his soul needs in order to disguise itself fantastically. (Journal Sep. 29, 1900). (From the letters to the young poet - by R. M. Rilke to Franz Xaver Kappus.)

నన్నయభారతము

— కళాప్రపూర్ణ శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు, ఎం. ఏ.

హైదరాబాదు.

- * తెలుగు పాలమున తొలిపరట; తెలుగు గనిని
తొలుత మలిచిన రతనము; తెలుగు కొలని
తొలుత విరిసిన పొందమ్మి; తెలుగువారి
పండువగుగద శ్రీమహాభారతము.
- * అమృత రసతుల్యయగు నాంధ్రీయందు మొదల
పరమ పావనమగు మహాభారతము
పరగ జేసెను నన్నయభట్టుచేత
భోజ సమకాలికుండగు రాజరాజు -
- * భవ్యభారతమంజరీ కావ్యకర్త
వ్యాసదాసుడు సుకవి కంఠాభారణుడు
చంద్రచందనయశుడు క్షేమేంద్ర సుకవి
నీకు సమకాలికుండు నన్నియ కవీంద్ర !
- * పద్యమందుల నియమము; గద్యమందు -
నియమ; మాంధ్రీకరణమందు నియమ మిన్ని
నియమములు గల్గియున్న వన్నియలకెల్ల
ఎల్ల నీకృతి నన్న మహీసురేంద్ర !
- * భారతం బంతయును నాంధ్రభాష గూర్చు
నన్నయకు తిక్కనకు నెఱ్ఱనకును గలిగె
మాధురీ సాధురీతి సమంచితాంధ్ర
కవన విద్యామునిత్రయ శౌరవము.

నన్నయభట్ట శబ్దవృత్తి. నన్నయభట్ట శబ్దములో తత్సమ, తద్భవ, దేశ్య
ములు మూడునూ గలవు. నన్ని + అయ + భట్టు - అని పదచ్ఛేదము. నన్ని - ఇది
దేశ్యపదము - ప్రియమైన, మనోహరమైన అని యర్థము. అయ - ఇది తద్భవము -
ఆర్యశబ్ద భవము. భట్టు - ఇది తత్సమము - సంస్కృతమున భట్టశబ్దము - అకారాంత
పుల్లింగము - తెలుగున భట్టు అని తత్సమమైనది.

శ్రీకాళహస్తిశ్వరస్వామివారి దేవస్థానము

ప్ర శ తి

[శ్రీ చెఱుకుపల్లి జమదగ్నిశర్మగారు, ఎం. ఏ. వెల మూడు రూపాయలు. ప్రతులకు శ్రీ కాళహస్తిశ్వరస్వామివారి దేవస్థానము. కాళహస్తి]

వాఙ్మయ మహావృక్షమున శతకశాఖ యొకటి. ఇతరశాఖలలో విలీనమైయున్న శతకశాఖ నన్యదుర్లభమగు తన కవితామాధుర్యమున మధురఫలభారనమ్రము గావించి దానికి సర్వజనగమ్యతను సాధించినవాడు ధూర్జటి. ఆతని పలుకుబడి, భావగంభీరత, భావనాశుద్ధి, శైలి, యనితర సాధ్యములు. కాళహస్తిని స్మరింపగానే శ్రీ కాళహస్తిశ్వర శతకము, శతకమును స్మరింపగానే యా త్కేత్రమును, పాఠకుల కవినాభావ సంబంధముతో నన్యోన్యాశ్రయముగా స్మృతికివచ్చును. ఆదిశంకరుల కాశీసారము, కాశీ త్కేత్రము నిట్టివే. శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! యనగానే ధూర్జటి స్మృతికి వచ్చును. ఆపద్యము లట్టివి.

ఆమకుటమునే గ్రహించి, కొన్నిచోట్ల దానిని జ్ఞానసుమనశ్శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! యను నూతనాలంకారముతో త్రిశతిగాఁ జెంచి, పెంచినట్లుగపడనీక, ప్రతిపద్యము నను తనలోనిండిన శ్రీ కాళహస్తిశ్వరపద ధ్యానమును, ప్రతిస్పందింపజేసిన వారు శ్రీ చెఱుకుపల్లి జమదగ్నిశర్మగారు. వీరుద్యోగమునుబట్టి కాళహస్తిశ్వర పదపద్మరమణ భృంగమై యటనుండి కదలకయున్న నిర్వాజకవి భక్తులు. కవితాపరమార్థము నెరిగి దానిని సద్వినియోగ మొనర్చిన భక్తకవులు. శ్రీ జమదగ్ని శర్మగారు పేరుననేకాక కవితాయందును వైలక్షణ్యమును సాధించినవారు. వారు తమ రచనలచే సర్వాంధ్ర పాఠకులకుఁ జిరపరిచితులు.

త్రిశతి మూడువందల ముప్పదిమూడు వృత్తములతో, ముప్పదియేడు నవకములతో, శివప్రీతికాస్పదములగు శార్దూల మత్తేభములతో; బహుముఖీనమగు కవి భక్తి కేకలక్ష్య మగు శ్రీ కాళహస్తిశ్వరస్వామి నుద్దేశించి రచింపబడుటయేకాక సర్వ స్వామ్యములతో శ్రీ స్వామివారి కర్పింపబడినది. శ్రీ శర్మగారి శ్రీవిద్యోపాసనాఫలము శ్రీ కాళహస్తిశ్వరస్వామివారికి సమర్పితమగుట ణాహ్యాదృష్టికి విచిత్రముగానున్నను, అంతరదృష్టికి విచిత్రతరమై సత్యప్రకాశన మగుచున్నది. శ్రీ శర్మగారి కవితాసస్యము నకు వలసినవన్నియు నొకటొకటిగా సమకూడి వారికి దెలియకుండగానే (మొదట) గుమగ్రతనందిన ట్లున్నవి. ఆసస్యఫలమే నిర్వాజభక్తి. వారి భావన పరిశుద్ధమైనది.

వారికిఁగల యేకాగ్రత యచంచలము. “యద్యత్కర్మ కరోమి తత్త దఖిలం శంభో తవారాధనమ్” అన్నట్లుగా నదియంతయు శ్రీ కాళహస్తీశ్వరాభిముఖమైనది. వారి భావనాస్రవంతిని భక్తి కర్పూర సమ్మిశ్రితముగావించి పద్యకుంభములతో శ్రీకాళహస్తీశ్వరు నభిషేకించినారు. నవక విభాగము, పద్యసంఖ్య వీరికిగల సంఖ్యాశాస్త్ర పాండిత్యమును వెల్లడించును. ‘తొమ్మిది’ సంఖ్య యను తత్త్వమని సంఖ్యావంతుల యభిప్రాయము. పద్యసంఖ్యలో స్థానత్రయత్రిత్యము త్రికరణ పరిశుద్ధిని, ముహూర్తముగా వ్యక్తీకరించుట వారి యభిప్రాయము కావచ్చును. వారికి గల సర్వతోముఖ పాండిత్యము, ప్రతిభ, వాఙ్మేపుణి యిందు వ్యక్తములగును. పద్యములు సరళములై పాఠకుని కొనవరకు లాగికొనిపోవుట ఇందలి ముఖ్యలక్షణము.

ఘోర్జటి మకుటమునుదీసికొని గూయన్యదుర్లభకవితామాధురీ వైశిష్ట్య విశిష్టమైన ఘోర్జటిస్థానము నాక్రమింపవలచిన ట్లపోహకలుగు నేమోయను ‘జంప’నకు వారు లోను కాలేదు. శ్రీకాళహస్తీశ్వరస్వామి ఘోర్జటి కవీంద్రుని సామ్రాజ్యమే కాదుకదా ! శ్రీ శర్మగారి స్వచ్ఛమైన భక్తిముం దీపనికమాలిన సందేహములు రాకూడదు. ఎవరి భక్తి వారిది. గ్రంథాదియందలి వారి ‘మనవి’ వారి చిత్తశుద్ధిని, భక్తి వైశిష్ట్యమును, మనకు సాక్షాత్కరింపజేయును. వారి యచ్చైతన్యభావనను వ్యక్తముచేయును. ఒక విధముగా నాలోచించిన ఘోర్జటి యిచ్చిన యప్పును మన తెనుగువారి పక్షమునఁ దీర్చి యత్నించినా రనిపించును.

ఘోర్జటి రచనలోని రాజనింద యిందులేదు. సౌఖ్య (భోగ) నిరాస మందులో వలె నగపడదు. మొత్తముమీద నిద్దరప కొన్ని సాదృశ్యవైదృశ్యము లున్నను భక్తి ప్రకటనమునమాత్ర మేకాభిముఖ్య మున్నది. తేత్రవర్ణన, యోగమార్గవివరణ, ప్రాచీన శ్లోకానుకరణానువాదములు, మానవ మాధ్యవివరణము మున్నగునవి గెండిట నగపడును. అంతమాత్రమున శ్రీ శర్మగారి కనుకరణము నంటగట్టుట సాహసమే. వారు ఘోర్జటి యందుగల భక్తకవి మూలకమగు గౌరవముచే ‘శ్రీవిద్యా...ఘోర్జటి ప్రభువు నాయందుండి నాచే...ఉదయింపజేసెనభవా (259) యని చెప్పినారు. శివరూప వర్ణన, సేవావర్ణన, మున్నగునవి శ్రీ శర్మగారి ప్రత్యేకతకు సాక్షులుగా నిలచును.

అచ్చిన్నానంద మహస్వరూప విభవా (13) స్విన్నేందు ప్రసవాభిరామ మకుటా (24) స్త్రీనాగ్రేసర (65) సరీసృపహారాంగద ! కాలకాలభుజగా, (73) ఆవ్యోమాయిత దివ్యసుందరవపూ ! (246) అమృతజ్యోతి రుచారదివ్యవపుషా (250) వంటి సంబోధనలు సహృదయుల నాకర్షించును. ఇస్మీ రోతయ్యెను చింతఁ దీర్పగ దవే (87) చాలుం జాలును శిక్ష (152) వంటి పదబంధములు ఘోర్జటిని స్మృతికిఁ దెచ్చును. యోగజ్ఞానమునకు కుదుటన్ జెందిన యూర్ణనాభతయువంటి (15) పద్యములు నిదర్శకములు. భావనాశక్తికి ఉదాహరణములు ‘బహుళద్వాదశి తెల్లవారుకడనే ప్రాతస్తుతిన్ లేచి...చెన్నొందు నీరూప మేచి హపించెన్ మన సెల్ల తన్మయముగా’

(14) వంటిపద్యములు కోకోల్లలు. అద్వైతభావనకు 'హరి నీధ్యానమొనర్చు నాహరి సదా ధ్యానింతువు' (44) ఇత్యాది పద్యము లనేకములు దాహృతులు. జ్యోతిశాస్త్ర పాండితికి 'వ్యయభాగ్యంబులు' (33) ఇత్యాది పద్యములు సాక్షులగును. ధ్యానవిమర్శనకు-జపపూజాసమయంబులన్' (49) వంటిపద్యము లనేకము లున్నవి. సమదృష్టికి 'వర్ణంబన్నను నాశ్రమంబనిన' ఇత్యాది పద్య ముదాహరణము. (274) పస్తాయింపక (35) సందీక...యిస్తావా యాయవ' (282) వంటి పదబంధములు నున్నవి.

ప్రాచీనశ్లోకానువాదానుకరణములకు, 'రథమా భూమిరథాంగముల్ రవిశశుల్' (98) రఘవోణీయంతా" ఇత్యాది శ్లోకము దీనికి మూలము. 'వేటాడన్ దమకంబు' (12). 'చూగచ్ఛత్వ మిత స్తతో' ఇత్యాది శ్లోకము దీనికి మూలము. 'అసలే వానర మందులో' ఇత్యాది పద్యమునకు (281) కపిరపిచకాపిశాయనమత్తః' ఇత్యాది శ్లోకము మూలము. ఇట్టివి అటనట కాననగును.

'తలపైనున్నది బూజనంగ' (22) పద్యములో 'ముచ్చిలి నాగుండియ నిల్చి ప్రోవవలెను' ముచ్చిలుట దేనినో స్పష్టపడదు. 46 పద్యమున 'కాల్సెయ్యాడన్' 270 లో 'అబ్రహ్మల' 267 లో 'చూచువార్షన్ను' వంటివి శ్రవణ మనోహరములు గావు. 35 లో 'నాకూతై' వంటివి సద్యస్ఫూర్తిగ లేవు. 'కా రజ్జ తామూర్తులై' 107 లో రూపము సాధువే యైనను వినుట కింపు గానట్లున్నది. 125 లో బురదలోఁబడిన గొడ్డువలె లేవలేకుంటిని. ఏణాంకుని తలపైధరించు దయలో నల్పాంశము చాలు' అనుటలో 'ఏణాంకుని తలపై ధరించుట యనునది ప్రకృతమునకు సమర్థకముగాఁ దోచుట లేదు. 119 లో 'మంత్రేష్వాసు విముక్త' 'ఇష్వాసు' ముద్రారాక్షసము కావచ్చును. 209, 229, 238 లలో 'దుర్నిరీక్ష్య' అట్లు కాజాలను. 130 లో 'త్రిభువనీలీలోపసం హారకా? ఇట, త్రిభువనముల లీలను సంహరించువాడా యనియు, త్రిభువనములను లీలగా సంహరించువాడా యనియు నర్థము రావీలున్నది. త్రిభువనీ సంహారలీలా! యన్నచోఁ ద్రిభువన సంహారమే లీలగాఁగలవాడా యని నిశ్చితార్థము వచ్చును. యతిస్థానమగుట యొక యిబ్బంది. కానిచో ద్రిభువనీ సంహార లీలాస్పదా' యన వచ్చును. 171 లో 'సరీసృపరూపా' ఇట పరమేశ్వరుని సర్వరూపత వ్యక్తమగుచున్నను, సరీసృపభూషా' యన్న బాగుండువేషా? 203లో 'ప్రోడ్యాన' క్లిష్టముగా నున్నది. 274 లో 'నిర్వేదన్ జెందు' ఇట 'నిర్వేద' విచార్యము. 278 లో 'నచ్చిన యీతల్లి సమాన వేరు గలరో' ఇదియు క్లిష్టముగ నేయున్నది. 290 లో 'విస్తారభూరి వియత్సర్వ మెఱింగె' ఇట విస్తార-భూరి సమానార్థకము లనిపించును. 326 లో 'త్రిశిరాస్త్రా' ఇట శూలపాణి యని భావమై యుండవచ్చును. లేక మూడు శిరముల యస్త్రమున్నచో టీకగా క్రిందనిచ్చినచోఁ బాఠకులకు సుగమముగా నుండెడిది. 248 లో 'స్వాన్యాన' (స్వ అన్యాన అని వివక్షయై యుండును) ఇట్టి క్లిష్టములకు వివరణ ఆక్కడక్కడ నిచ్చిన సుబోధక మగును. 305 లో నానాకావ్యకృద్ధీవరుల్'

ధీవరపదము జ్ఞానియను నర్థమున ప్రయుక్తము కానోపును. 332 లో 'శీర్షాగ్రస్థిత తేజ' శివుని శిరస్సుపై చంద్రుని యునికి కలదు. చంద్రు డను నర్థము స్పష్టము కానట్లున్నది. చివరపద్యమున 'కవిభూతర్షి ని వాసుపుల్' ఇత్యాదిపద్యమున 'వెలయించెన్ జమదగ్ని పేరట సుధివేణుల్' ముదంబందగన్' వెలయించినవా రెవరు? పరమేశ్వరు డని వారి యభిప్రాయము కావచ్చును. మరియు 229 లో ను త్తరార్థమున 'అర్చిష్మాన్! మహతో మహాన్! ప్రచలిత స్థాణ్వింతర స్థాంశుమాన్!' ఇట అర్చిష్మాన్! మహతోమహాన్!... ఆంశుమాన్! అనిసంబుద్ధిలో నుండవలయునుగదా! పైగా నీ సంస్కృతపద విన్యాస ముచితముగా నగపడదు. ఇట్టి అలతులు... ఇందోః కిరణేష్వివాంకః.

శ్రీ శర్మగారి పద్యరచనను శైలిని పాకమును చెప్పదలచుటసాహసమే. ఏదియు మార్పు నవకాశ ముండదు. గాఢబంధత్వము నిబిడమై యుండును. భావగంభీరత పుష్కలమై కొట్టవచ్చిన ట్లగపడును. కన్నులకు కట్టినట్లు చిత్రించుటలో వారు సిద్ధ హస్తులు. ప్రసాదగుణము, సమాసభూయిష్ట రచనా ప్రాధిమ వీరికి సవ్యసాచి శరములు. అక్షయ తాణీరములు.

శ్రీ శర్మగారి రచనాచమత్కారమున కొక యుదాహరణ.

'ఒకయిల్లాల్ తలపైకినెక్కె మఱివేఱొక్కాలు మైసాముగా
కికురించెన్ పనిపాడునేయుటలు టెక్కెంబెత్తి దండెత్తుటల్
సకలంజౌను కుమారులిద్దరకు బిచ్చంబెత్తి యిల్లీగుచ్చనో
ర్పిక నీకెట్లగు తాతివైతి వకటా! శ్రీకాళహస్తిశ్వరా!'

పరమేశ్వరుని నిందించు నెపముతో స్తుతించిన యీపద్య మెంత మనోహరము! శివునికి స్థాణువను నామమును పైపద్యమున చమత్కారముగ జిత్రించిరి. సంస్కృత మున విష్ణుపరముగానున్న క్రిందిశ్లోకము నెంత మధుర చమత్కారముగ శివపరముగ దీర్చిరో! క్రాంతదర్శియగు కవి భావనకు దృష్టిగోచరము కానిదేది? మధురచిత్రితము కానిదేది? విష్ణుపరమగు శ్లోకము

'ఏకా భార్యా ప్రకృతి రచలాచంచలాచ ద్వితీయా
పుత్రోనంగః పరగృహరతిః మన్మథోదుర్నివారః
శేషః శయ్యా వసతిరుదధిః వాహనం పన్నగారిః
స్మారం స్మారం నిజగృహకథాం దారుభూతో మురారిః ।'

పూరీక్షేత్రమున దారువైన జగన్నాథునిపై నల్లిన యీ శ్లోకము విష్ణుపరమై యెట్లు చమత్కారజనకమైనదో శ్రీ శర్మగారి పద్యము నట్లే చమత్కారజనకమై యున్నది. భావసాదృశ్య మున్నంతమాత్రమున నన్యధాబుద్ధి యయుక్తము. సహృదయ హారికాదు. సహృదయు లన్యధా భావింపరాదు. వీరు తమ గురువుల నందరిని ప్రత్యేకముగా బేర్కొనుట వారికిఁగల గురుభక్తి నీ, వారియదృష్టమును, వెల్లడించును. అట్టి గురువుల గురుత్వము వ్యర్థ మెట్లగును? తానుచూచిన శివక్షేత్రముల బేర్కొనుట

శ్రీశర్మగారి భాగ్యమును వెల్లడించుటయేకాక మనకు నాయాదైవములను (కాంచాది శివలింగములను) ప్రత్యక్షము చేయునంత స్ఫూర్తితో నున్నవి. (ఆ 4పద్యములు) శ్రీకాళహస్తి మాహాత్యమును చక్కగా వివరించిరి. శివవర్ణనలో

ఘనరంభా ప్రసవోజ్జ్వల త్సుభగముల్ కల్యాణకృద్వజ్ర సా
ర నిధుల్ సర్వజగన్నియామక కృపారాజన్నిశాకుంజమో
హనముల్ మోహవిచారకాకుగనిధుల్ హైమాచలోతుంగముల్
ఘృణిజంఘుల్ భవదీయముల్ దలతునో శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! (213)

ఆరంభోహన పారిజాతతరువుల్ హైయంగ వీనార్ద్రహృత్
పారావారమహూత్సవాబ్జ సుషమావర చ్చర స్మేఘముల్
స్మేరానంద నిదానముల్ త్రిభువనీ శ్లిష్టప్రపామండలీ
శ్రీరమ్యాంబర లంబిహారము లహో శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! (221)

ఇట్టి ప్రాథమికము లనేకములు.

అవినేత్రంబుల సూర్యచంద్రు లొకచో నట్లుండుటెట్లయ్య! ఆ
రవియున్నన్ బగలెను చంద్రుడపుడౌరా యుండనేరండ బౌ
నవిరెండున్ గనవచ్చు నెట్టెమర సంధ్యావేళఁ గొన్నాళ్ళు నీ
చెవులన్ దాకుచు ప్రక్కలన్ నిలిచెనే శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! (241)

అవికాకుండగ నెప్పుడుండగల కన్నా వహ్ని నేత్రంబు నీ
వు వివేకంబున మూసియుంచెదవు సర్వుల్ చల్లగానుండగన్
దవులంగా నొక దిక్కుచూపనిత్రినేత్రంబుల్ వృథాయాట మం
చివిగానెంచి కిరాతు మోసగిలితే శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! (242)

ఇట్టివి పరశ్చతములు. ప్రతిపద్యమునను శ్రీ శర్మగారి భక్తి భావనలు తోచికిసలాడుచుండును. శివపూజాసామగ్రిలో గుణదోషముల నెంచుట సులభముకాని సామగ్రిని సమకూర్చికొని శివపూజనేయుట మిక్కిలి కష్టము. ఈ పౌరోభాగ్యము నన్యధా భావింపరాదని ప్రార్థన. సహృదయు లీవిషయమును గమనింపగలరు.

శ్రీ శర్మగారి బహుముఖీన ప్రజ్ఞాసరళము, భక్తి భావనాపూర్ణము నగు, 'మనవి'ని సాకల్యముగఁ జదివిన కవియంతర్గతము స్పష్టమగును. బ్రహ్మశ్రీ ఆరుణాచల కృష్ణమూర్తి ఘనపాతిగారిచే రచింపబడిన శ్రీకాళహస్తిక్షేత్రమాహాత్యము శ్రీ శర్మగారి భక్తి, కవితా, మాధురీ, ప్రసాదాది పూజాసామగ్రికి మరింత పవిత్రత నాపాదించు ననుట నిశ్చయము. ఇవిరెండును తప్పకఁ జదువఁదగినవి. సమర్పణపత్రము శ్రీశర్మగారి భక్తిపారవశ్యమును స్పష్టముచేయును. నిరంతర సాన్నిధ్యమును శ్రీకాళహస్తిశ్వరునితో నందిన శ్రీశర్మగారు ధన్యులు. వారి సరస్వతి ధన్యము. శ్రీకాళహస్తిశ్వరులచే జ్ఞానప్రసూన ప్రసాదాప్తినందిన వీరి కవితయే, వీరి భాగ్యమునకు దృష్టాంతము. శ్రీ స్వామివారి ప్రసాదమున మరిన్ని మధురకృతులు (ధూర్జటివలె వీరేమియు మీదుకట్టలేదు కదా!) మన కందింపగలరని యాశించుచున్నాను.

జయంతి సుకృతితో రససిద్ధాః కవీశ్వరా.

మానవల్లికవి - రచనలు

[సంపాదకులు : విద్యారత్న శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు, డాక్టర్ పోణంగి శ్రీరామ ఆప్పారావు; viii+90+555 పుటలు, వెల 12 రూ॥లు; ప్రచురణ : ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి, కళాభవన్, సైఫాబాద్, హైదరాబాదు-4]

అకాడమీలు ప్రామాణిక గ్రంథముల ప్రచురణకు ప్రాధాన్య మీ య వ ల సి వున్నది. ఆ ట్లొనరించుచున్నది ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి అనుటకు - 'మానవల్లికవి - రచనలు' వంటి ప్రామాణిక బృహద్గ్రంథముల ప్రకటనమే ఉదాహరణము.

తెలుగుదేశపు సాహిత్య వికాసమునకు మాలికపరిశోధన చేసిన అగ్రగణ్యులలో అగ్రగణ్యుడు మానవల్లి రామకృష్ణకవి అని ఈ గ్రంథపఠనము చెప్పును.

కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారికే కొన్నివిషయములం దీయన మార్గదర్శకులైరినిన వీరి భాషాసేవను గుఱించి వేరే చెప్ప నవసరములేదు.

వీరేశలింగంగారు తమ కవులచరిత్రలో వీరినిగూర్చి "అందఱికంటె నెక్కువగా నాకు చిరకాల మిత్రులును ఆంధ్రభాషావాఙ్మయమునందు విశేషకృషి చేసినవారును, దేశాటనముచేసి యపూర్వ పుస్తక సంపాదనము చేసినవారునునైన- శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు ... క్రొత్తగా నేను భోజరాజీయమును వరాహ పురాణమును ముద్రింపఁ బూనినప్పుడును వాని ప్రత్యంతరములను గచ్ఛాల సంస్థానమున సంపాదించి తెచ్చి నాకిచ్చి 1904 సంవత్సరమునకు పూర్వమునందే నాకృతజ్ఞతను

బాత్తులైన పరమమిత్రులు శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణయ్య కవిగారు" అని వ్రాయుట;

1930 వ సంవత్సరమున క్రీడాభిరామ పీఠికలో శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు "సాహిత్యప్రపంచమున మాబోంట్లు కన్ను తెఱవక పూర్వమే రామకృష్ణకవి గారు ప్రాచీన ప్రబంధములను ప్రకటించిరి" అని వ్రాయుటయు చూడగా-

రామకృష్ణకవిగారు ఆంధ్రసాహిత్యోద్ధరణ కారణజన్ములని తెలియునుకదా! అట్టివారిని గూర్చి మన పాఠ్యగ్రంథములలో తరచు పాఠములు వేయకపోవుట శోచనీయము. పరిగణనలోనున్న కొద్దిమందిని గురించియేతప్ప పరిగణనలోనికి రావలసియున్న ఉన్నతచరిత్రులనుగూర్చి స్మరింపకపోవుట కృతజ్ఞతా నూచకము కాదు.

ఈనాడు గ్రంథములందు పీఠికలు వెలయించుట లనగా- గ్రంథకర్తపట్ల పీఠిక వ్రాయువారి అభిమాన దురభిమానములు వెలయించుటగను, సొంతపైత్యముచూపుకొను వేదికలుగ తయారుచేసికొను చుండుటగాను భావింపవలసివచ్చుట దురదృష్టము. కొన్ని పీఠికలు మాత్రమే ఉన్నతమైనవి కన్పట్టుచున్నవి. మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారు ఉత్తమపీఠికాకర్తగా

గణింపదగినవారు. వారు వ్రాసిన గ్రంథ పీఠికలు 11 ఇందున్నవి.

ఈగ్రంథ సంకలనకర్తలలో మొదటి వారైన శ్రీ నిడుదవోలువారు వ్రాసిన 90 పుటల పీఠిక ప్రత్యేక గ్రంథముగ కూడ అచ్చొత్తింపదగిన సాహిత్యచారి త్రక విషయములు గలది. ఇందు వీరేశలింగముగారు- కవిగారు, సంకలన గ్రంథ శాఖ, మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారస్థాపన, కేరళ దేశము - సంస్కృత గ్రంథశోధన, రాజమహేంద్రవరనివాసము, అపూర్వసంస్కృత విస్తృత నాటకములు, మున్నగు శీర్షికలలోగల విషయములు మానవల్లి తొల్లి భాషాసేవకు ఎంతగా ఆంకితమయినది స్పష్టపఱచును.

మానవల్లికవి-రచనలు అనునది (1) పీఠికలు (2) పుష్పాంజలి (3) వ్యాసములు (4) కవితలు అను విభాగములతో విలసిల్లినది.

ప్రథమ విభాగము-నేటి పీఠికాకర్తలకు మార్గదర్శక రచనా నూత్రములు గ్రహించుట కుపయోగపడు నటువంటిది. ఇందు మానవల్లి లోతు తలపులు వ్యక్తములగును.

ద్వితీయ విభాగమున కవుల చరిత్రల కెక్కవలసిన వారివిషయములు, ఆపురూపపు గ్రంథములను వ్రాసి కాలగర్భ నిక్షిప్తములయిన కవి ధ్రువనక్షత్రముల వెలుగుల వికసనములు కలవు. “కాళకళభకవి, శ్రీకృష్ణలీలాకుకవి” మున్నగు వానిలో అపూర్వ విషయములు గలవు.

తృతీయభాగమున-రామకృష్ణ కవిగారి వ్యాసములు 11 వున్నవి. ఇందు 11వ శీర్షికగల ఆంధ్రభాషను గూర్చిన వుప

న్యాసము కవిగారు అహర్నిశలు ఆంధ్ర భాషాశోధనము చేసిరని నిలచి చెప్పును.

“గ్రంథచార్యము” అను వ్యాసములో శబ్దాపహారము, అర్థాపహారము, ఉభయాపహారము, ఛాయాపహారము, ప్రతిచ్ఛాయాకరణము, రేఖాపహారము, ప్రతినిర్మాణము, వర్ణనాగ్రహణము, సర్వ గ్రంథచార్యము మొదలుగాఁ బెక్కు భంగులుగా గ్రంథ చార్యము విలసిల్లునని చెప్పచు, శబ్దవిన్యాస సంక్రాంతికవులకు బహుగ్రంథ పఠనమువలన అజ్ఞాతముగాఁ దటస్థించుచుండును” అనిరి.

ఏకపులు ఏవిధముగా గ్రంథచార్య మొనర్చి రనునది ఈ వ్యాసములో విపులీకరించిరి. ఇట్టి వ్యాసములు ప్రస్తుతము రావలసివున్న వసుటలో సందేహములేదు.

ఈగ్రంథము వెంకటరావుగారి పీఠికతో గూడిన సంకలన గ్రంథము. ఇందలి రచనలు రామకృష్ణకవి గారివి. ఇవి యన్నియు మాలిక పరిశోధన పాటవమునకు గీటురాళ్ళు.

సత్య సందర్శనమున కవిగారి పరిపక్వ హృదయము వారి నూటి మాటలలో దర్శనమిచ్చుట జరగినది.

“కవి” యనుమాటకు కొందఱు అన్వర్థ నామధేయులుగా నుండెడువారు. అట్లయిన వారిలో మానవల్లి రామకృష్ణకవి గారు ప్రథములు. పిదప మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు. ఇట్లొకను కొందరుండవచ్చును.

దీనిని ఆకళించుకొనిన తెలుగు పాఠకుడు ప్రతివాడును మనస్సులో ఒక్క (తరువాయి 18 పేజీలో)

చరిత్రగతిని మార్చిన ఆయుధాలు

అనువాదకులు : శ్రీ సి. నరసింహాచార్యులు, ఎం. ఏ., ఎం. యిడి., బి. ఎల్.

మూల రచన : కీ. శే. డాక్టరు డి. యస్. రాజు (కల్నలు రాజు)

మాజీ కేంద్ర ఉపమంత్రి.

[28 డిశంబరు 65 న ఫారిదాబాద్ కోటలో సమావేశమున ఇచ్చిన ఆంగ్ల ఉపన్యాసమునకు స్వేచ్ఛానువాదము]

నేటి యుపన్యాసము దేశరక్షణకు సంబంధించినదిగా నుండవలెనని మీరు కోరుట చాలా సంతోషము కలిగించినది. ఈ క్లిష్ట పరిస్థితులలో మీదృష్టిని దేశరక్షణపై కేంద్రీకరించుట ఎంతయు సమంజసముగ నున్నది. గతించిన యనేక సంవత్సరముల నుండి, నిజానికి స్వాతంత్ర్యం లభించిన నాటినుండి, మనతో శత్రుత్వానికి కంకణం కట్టుకొన్న పాకిస్తాను, చైనా రాజ్యాలనుండి, మనపై దుష్ప్రచారాలద్వారాను, సాయుధబలాలు దౌర్జన్యంగా మనప్రదేశంలో చొరబడుటద్వారాను, ఒక్కొక్క సమయంలో భావోటంగా దురాక్రమణ ద్వారాను, నిరంతరం మనపై నేదోవిధంగా కవ్వంపుచర్యలు జరుగని దినమేలే దని చెప్పవచ్చును. మానవజాతిలో నాగరికత యుద్ధవింపినదాదిగా నేటివరకు శాంతికొరకో, యుద్ధముకొరకో మానవుడు నిరంతరము కృషి చేయవలసియుండుటే ప్రథమకర్తవ్యముగా నున్నది. కాని దీనికి పద్ధతులు, ఆచరణ విధానములు భిన్న భిన్న తంత్రరీతులు మాత్రమే వైవిధ్యము చెందుచున్నవి. అంతేకాని మానవ సహజ స్వభావ మానసికతృష్ణలలో మార్పులు లేవు. శాంతిగాని యుద్ధములుగాని కొంతకాలము వరుసగా సాగునవిగా కానరావు. ఇవి రెండును దేశచరిత్రలో ఒకదాని వెనుక నొకటి ప్రత్యామ్నాయ విధముగా వచ్చుచు నున్నవి. ఒక మహాసంగ్రామమున కనంతరము నూతన మానవశకము ఉద్భవించుచున్నది. వీరు శాంతయుగమున వర్ధిల్లి, యుద్ధ దుష్ఫలితములను చవిచూడకయే వర్ధిల్లుదురు. ఈ శాంతి కొనసాగినంతకాలము వారు ధనార్జనలో వర్ధిల్లి తత్ఫలితముగ సుఖవిలాసములకు లోనై నైతికముగ పతనమునే చెందుచున్నారు. వీరు మరల దురాక్రమణోత్సుకు లగుటవలన మరలయుద్ధము అనివార్యమగుచున్నది. దీనిని బట్టి సర్వశక్తులను డిండించు మహాసంగ్రామమే శాంతికి బాటవేయుచున్నదని తెలియుచున్నది.

“శాంతి, శాంతి” యని మనమెంతగా ఆశించినను, మన మా గమ్యమును చేరుటకు దీక్షతో కృషిచేసిన దెన్నడునులేదు. శాంతిసాధన యనునది మననైతిక విధియనిగాని, ఆధ్యాత్మిక జీవితమునకు మూలాధారమనిగాని మనమెన్నడు గ్రహించినది

లేదు. అంతేకాదు శాంతికి ఆధారములు విజ్ఞానము, సత్యము, నిర్మల మనోవికాసము నని గుర్తించినది లేదు. శాంతి దేశములు ఈ ఆదర్శములపై నెలకొనదలచినను తక్కిన దేశముల కీసూత్రమున నమ్మకము లేకపోయినది. కావుననే శాంతియను నాదర్శమును విశ్వమంతయు విశ్వసింప నంతకాలము శాశ్వత శాంతిస్థాపనము తీరనికొరికగా మాత్రమే నిలిచిపోవుచున్నది. ఇది సిద్ధింపవలెనన్న ఒక్కటే మార్గమున్నది. ప్రపంచ దేశములన్నియు, శాశ్వత అస్త్రుసన్యాసముచేసి, ఆయుధములను విసర్జించి తమలోని తగవులను తీర్మానించుకొనుటకు సంసిద్ధములై యుండవలెను.

మహాభారతమున వ్యాసమహర్షి చాలకాలమునకు పూర్వమే భవిష్యత్తును గూర్చి (కారవ పాండవయుద్ధమునుగూర్చి) వక్కాణించినట్లే యధార్థముగ విరుచుకు పడినది. ఎప్పుడైతే భారతరాజసుమారులందరు, యుద్ధప్రక్రియలలోను, బలపరాక్రమ విజృంభణలలోను, ఆయుధప్రయోగములలోను రథసారథ్యములలోను ఆరితేరినవారై ఒకరినొకరు మించవలెనని ప్రయత్నములు సల్పసాగిరో, అప్పుడే దానిని గాంచిన వ్యాసమునీంద్రుడు, విధ్వంసకారియగు మహాసంగ్రామము విధిగా సంభవించునను సత్యమును గ్రహించెను. యుద్ధజయోత్సేకము సర్వత్ర వ్యాప్తిగాంచినది. తత్ఫలితమే క్రీ. పూ 3000 దరిదాపులో మహాభారత యుద్ధముగా పరిణమించినది. దీనివలననే శక్తిత్వాహములు అడుగంటి, దేశము నిర్వీర్యమైనది.

యుద్ధమున జయమునకు కారణము లనేకము లుండును. కాని అధికబలాయుధములను ప్రయోగింప సమర్థులై చతురులైన వారినే జయము వరించు నని అనేక పర్యాయములు నిర్ధారణగా తేలినది. నైతికబలము, దైర్యోత్సాహములు, మహాపైన్య నాయకత్వము కూడ చాలముఖ్యములే కాని వీని విజయము శ్రేష్ఠతరమైన ఆయుధబలముపైనే యాధారపడియుండును. మహాసంగ్రామమున జయమును నిర్ధారణ చేయగల ఆయుధములను గూర్చి మాత్రమే నేడీ యుపన్యాసము.

యుద్ధమే అనివార్యమైనపుడు, అందు విజయ మొక్కటే ధ్యేయముకాగూడదు. ఆవిజయము వీలైంత అల్పవ్యయముతో అల్పప్రాణవస్తు నష్టముతోనే సమకూడవలెను. నేటి యుద్ధములలోవలె, పరాభూతుడును, విజేతయు నొకే తలమువరకు కష్టనష్టములకు లోనైనచో నది బుద్ధిహీనతగ పరిగణింపబడును. రెండవప్రపంచ యుద్ధానంతరము చర్చిల్ నుడివినది “తన V. 2 రాకెట్టును పరిపూర్ణత నందించుకొన్న తరువాతనే హిట్లరు యుద్ధమును ప్రారంభించియున్నచో, నాతడు ఆరుదినములలోనే విజయమును సంపాదించుకొని యుండెడివాడు. కాని ఇప్పుడు యుద్ధము చాలకాలము జరగి, చివరికోటమితో ముగిసినది”.

మనదేశమున పురాతన యుద్ధచరిత్రలను గమనించి, అందు ఆయుధము లెట్లు పయోగింపబడెనో చూడవలసియున్నది.

మహాభారతయుద్ధమున, మహాబలపరాక్రమవంతుడని, విజయుడని, పేరొందిన అర్జునుడు, మంత్రశక్తిగల గాండీవమును సంపాదించెను. దాని గుణధ్వనియే అరివీరులను మానసిక నిర్వీర్యులను గావించెడిది. అతడు విల్లముల ప్రయోగమున మహానిపుణుడు. నూదిమొన యంతటి వ్యవధి నైన తప్పని ధనుర్విద్యానిపుణుడు. అనేకవీరుల ధనుర్భంగము నాతడు గావించినట్లున్నదిగాని, ఒకపరియైనను గాండీవము విరిగినట్లు నిదర్శనములేదు.

శ్రీకృష్ణునకు చక్రాయుధమున్నది. ఎట్టి శత్రువునైనను అతడు తన అనన్య సాధారణ నైపుణ్యముతో శిరశ్చేదము గావింపగల్గెను. అదినములలో ఈ ఆయుధము ప్రత్యేకత నొంది యది యొకకళగా నుండెడిది. కాని కృష్ణుడు మాత్రమే దీనియందు పరిపూర్ణత గాంచెను. అధికబలులైన శత్రువులతో తలపడినపుడుడిది ఆత్యంతోపయోగముగ నుండెడిది. కృష్ణుడీ ఆయుధ ప్రయోగమురీతులను అభివృద్ధిచేసెను.

జరాసంధునితో శత్రుత్వము గలిగినపుడు, తాను బలరామసమేతుడై గోమంతక పర్వతముపై నివసించుకాలమున శ్రీకృష్ణుడు, అనేక విధముల ప్రయోగరీతుల పరీక్షించి, ఈ ఆయుధమును సమగ్రము చేయగలిగెను.

భారతసంగ్రామమున అస్త్రములను ప్రయోగించినట్లు చెప్పబడినది. కాని వాటినిగూర్చి పూర్తి వివరములు లేవు. అన్నిటిలోను బ్రహ్మాస్త్రము సాటిలేనిదని, దీనికి తిరుగులే దని చెప్పబడినది. ఇది నేటి హైద్రాబాదుజనుబాంబువంటిది కావచ్చును.

(స శేషము)

(15 వ పేజీ తరువాయి)

మారు మానవల్లి కవిగాలికి సాష్టాంగపడి తీరును.

ప్రజాధనమైన ప్రభుత్వ ధనముతో నడచుచున్న ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి ఇట్టి విశిష్ట గ్రంథములు వేయుటకే అధిక ప్రాధాన్యమియ్యదగును.

సంకలనకర్తలు పడినశ్రమ అభినందనీయము. మానవల్లికి చెందిన ఛాయాచిత్రములు లభించినచో ద్వితీయ ముద్రణమున నీగ్రంథమునఁ జేర్చిన బాగుండును. వీరేశలింగజయంతి, వర్ధంతి జరుపుకొనున ట్లీయన ఉత్సవములుకూడ జరగించుట కృతజ్ఞతా స్మరణ మగునుకదా!

—శ్రీ సన్నిధానం.

శ్రీ నాథుని కవి తాడుని

(విద్యాభి దృక్పథములో)

- శ్రీ యస్. రాజశేఖర్ (రత్నశ్రీ)

ఆంధ్రవాఙ్మయమున శ్రీనాథయుగము బహుగుణరమణీయము. పదునాల్గవ శతాబ్ది చివరిభాగమును, పదునైదవ శతాబ్దమును శ్రీనాథయుగ మన వచ్చును.

ఈయుగ సాహిత్య మణిహారమునకు శ్రీనాథుడు నాయకమణి. శ్రీనాథ కవి సార్వభౌముడు ప్రాథమబంధ మగు శృంగార నైషధమును, భీమేశ్వరపురాణము, కాశీఖండము వంటిక్షేత్ర మాహాత్మ్యములను, ద్విపదలను, చాటువులను రచించెను. తరువాతి కవులు అతనిని అనుసరించిరి. శ్రీనాథ మహాకవి; తన కవితలో వేములవాడ భీమకవి ఉద్దండరీతిని, నన్నయ భట్టరకుని వాక్పాఠిని, తిక్కన రసాభ్యుచిత బంధమును, ఎఱ్ఱన సూక్తివైచిత్రిని, చక్కగ రంగరించుకొని; బహుగ్రంథములు రచించి, ఆంధ్రభారతికి అమూల్యకావ్యములను హారతిగా నిచ్చెను. శ్రీనాథునిపై పండితులలో ఏకాభిప్రాయము లేదు. కొందరు అతడు కన్నడ దేశస్థుడనియు, మరికొందరు ఆంధ్రుడనియు అందురు. శ్రీనాథుడు ఒక పద్యములో “తల్లి కన్నడరాజ్యలక్ష్మీ దయలేదా? నేను శ్రీనాథుడన్” అనియు, మరొకచోట “నా కవిత్యమ్ము నిజము కర్ణాటభాష” అనియు పేర్కొనెను. దీనిని బట్టి కొందరు పండితులు అతనిని కన్నడ, దేశస్థునిగా భావించిరి. (కర్ణాటమనగా చెవులకు ఇంపు కలిగించెడిది అనే అర్థము కూడ కలదు.) కాని ఇతడు ఆంధ్రుడే అని రూఢి అవుతున్నది.

శ్రీనాథుడు శైశవదశనుండియు పాండిత్యము గడించిన ప్రతిభాశాలి. సంస్కృత, ప్రాకృతశౌరసేనీయుఖ్య భాషా పరిజ్ఞానము నార్జించిన మహామేధావి. సరస్వతీ పుత్రుడు, సాహితీ మిత్రుడు, ప్రశంసాపాత్రుడు. తర్క, వ్యాకరణ, న్యాయశాస్త్రములు, శ్రుతి, స్మృతి, పురాణాది శాస్త్రవిద్యలు కూలంకషముగా నేర్చిన దిట్ట. అప్రతిమానప్రతిభావిలాసభాసమానవిద్యచ్ఛాడామణి. కుందేండుచందన మందారహరిహారహార తుషారశుభ్రయశో విభ్రమమున దిక్కులన్నింటికీఁ దెలుపారు పూతకావించిన ధీరధిషణావధీరిత దివిషదాచార్యు డని చెప్పవచ్చును. ఆనాడు సంస్కృతభాషకు ఆధిక్యముగలకాలమున సంస్కృతాంధ్రముల రెండిటికిని పరీక్షాధికారిగా, నియమింపబడిన ఈయన ప్రతిభ సువిదితము.

ప్రాథమికరాయల ఆస్థానము నందున్న మహాకవి, పండితుడునగు ‘డిండిమభట్టు’ నోడించి ఆయన కంచుభక్తును పగులగొట్టించి, ప్రాథమికరాయలచే కనకాభిషేకము చేయించుకొని” కవిసార్వభౌముడను బిరుదము పొందెను. ఆంధ్రభాషా యోగుడు దివ్యాలంకారము లనదగినట్టి, మహాత్తమ గ్రంథాలను శ్రీనాథుడు విరచించెను.

మరుత్తరాట్ చరిత్ర, కాలివాహన సప్తశతి, శృంగారనైషధము, భీమేశ్వరపురాణము; హరవిలాసము, పలనాటి చరిత్ర మొదలగునవి. సంస్కృతమున నైషధము విద్యనౌషధం, కాశీఖండముయః పిండం అని” పండితులచేత శ్లాఘింపబడినవి.

“చిన్నారి పొన్నారి చిటుతకూకటి నాటి ‘నుండి’ నూనూగు మీసాల నూత్న యావనము ‘మీదుగ’ నిండు జవ్వనము, తర్వాత “ప్రౌఢ నిర్భరవయః పరిపాకము” తోపాటు “ప్రాయమంతసు మిగులగై వ్రాలు” వేళ వరకునుగూడ గ్రంథములు వ్రాయుచు, సమయస్ఫూర్తితో, రసవంతముగ, మనోహరముగ, ఆశువుగ చాటుపద్యము లెన్నో కూర్చుచు, తన ‘కవిసార్వభౌమ, బిరుదమును సార్థక మొనరించుకొన్నాడు. ఇతడు శివభక్తుడు. మహానిష్ఠా గరిష్ఠుడు. మహారాజులతో బంధువుల పశ్చేరములలో భోజనము లారగించిన అదృష్టవంతుడు. రత్నాంబరములుగట్టి, కన్నూరి శరీరమునకు పూసికొని, మహారాజ భోగములన్నియు అనుభవించిన మహాభోగి. ఇతడు చవి చూడని పిండివంట, భుజించని రాజభోజనము, లేదు. శృంగారప్రియుడు. కనిపించిన సౌందర్యమును, అదెచ్చట, ఎవరి సొత్తైననూ వర్ణించి ఆనందించెడి, సౌందర్యోపాసకుడు. చూచిన అపురూపమును ధైర్యముగా చెప్పగలధీరహృదయుడు. ఇతనిగ్రంథాలందు శృంగారరసమే కనిపిస్తుంది ఎక్కువగా. అంతమాత్రాన ఇతనిని స్త్రీలోలుడనుట అసమంజసము. ఈతని రచనలు పండిత, పామర రంజకములు. సీసపద్యరచనలో ఇతడు సిద్ధహస్తుడు. ఈతని పద్యాలు వీనులవిందై, అమృతపోనలసొందై, అమంద సుమచలదళినీ గానము క్రందైన వని చెప్పుటలో సందేహములేదు. ఈతని కవిత్వమున సంస్కృతపదములే ఎక్కువగాఉండును. మృదువైన పద్యములతోగూడిన, సమాసములతోయలి, ప్రాసలకై తడుముకొనక, ఏకధాటిగ కవిత్వము చెప్పుట ఇతనికి వెన్నతోపెట్టినవిద్య. ఎంతటి కఠినప్రాసనైనను సునాయాసముగ రచించగల సామర్థ్యముగలవాడు. సంభాషణకు తగినట్టి చిన్నచిన్న వాక్యములతో అతిసహజముగ భావముగూర్చి పద్యములు వ్రాయుటలో ఇతడు కడునేర్పరి. బ్రహ్మచారివేషములో నున్న శివుడు పార్వతితో

“ఏనునుబ్రహ్మచారి, తరలేక్షణ, నీవును గన్య...వింత కాలానకు నీకు బెండ్లియ ఫలంబగు నేని” వంటి పద్యము ఒకఉదాహరణము.

శ్రీనాథ మహాకవి పండితలోకమును మెప్పించుటకై ప్రౌఢమగు శైలిలో నైషధము, కాశీఖండము మున్నగు గ్రంథములు వ్రాసి ‘కవిసార్వభౌమ’ డగుటయే గాక, కేవల పామరజనులరంజింప జేయుటకై తేలికైన భాషలో మంజరీ ద్విపద యందు పలనాటి వీరచరిత్రను రచించి “ప్రజాకవి” యని పేరు పొందెను. శృంగార ఘట్టములు వర్ణించుటలో శ్రీనాథుడు అగ్రగణ్యుడు. సరసమైన, మోటుదనములేని, సహజశృంగారమును వర్ణించుటలో ఇతనిది ప్రత్యేకత. పండితులకుకూడ నోరుతిరుగని దీర్ఘ సమాసములతోడ పద్యములల్లుట, ఇతని నిర్దుష్ట భాషాసౌష్ఠ్యమునకు నిదర్శనము.

కాశీఖండ మయః పిండమ్, నైషధమ్ విద్వదౌషధమ్ అని పండిత లోకంలో ప్రసిద్ధి. అయితే అవి మన కవిసార్యభౌముని చేతిలో కాశీఖండం పయః పిండమ్ గాను నైషధం విద్వదమృతముగాను మాటిపోయినవి. ఆర్షధర్మం అంటే ఆసక్తి; ఆంధ్ర సంప్రదాయమంటే అపారమైన రక్తి, ఆంధ్రదేశ మంటే అపారమైనభక్తి, ఆయన కావ్యాల్లో సర్వత్రా తొణికిసలాడుచుండును. విశాలమైన లోకానుభవమూ, రసార్ద్రమైన హృదయమూ, సునిశితమైన ప్రకృతిపరిశీలనమూ, అంతటా ప్రస్ఫుటమౌతుంటవి. ఇతనిని గూర్చి “ఈక్షోణిస్ నినుబోలు సత్కవులు లేరీనాటికాలంబునన్” అనే విజయ దుందుభి నాడేగాదు, నేడు కూడా మ్రోగుతూనే ఉన్నది. అతని వాణి అమలమై, ఆనవద్యమై, వరలి; కవిత్వము పూర్వాధునిక కవిత్వముల సువర్ణ రత్నఖచిత సేతువై శాశ్వతంగా విరాజిల్లుచున్నది. పద్యరచనలో అద్భుతమైన ఇతని తీవి, గాంభీర్యము, దర్పము, అనితరసాధ్యములు. శ్రీనాథుని సీసమే సీసము. అది అతని చేతిలో బంగారమైనది. మత్తేభముల నడకలు మహాగంభీరములు, శార్దూలముల నడకలు ఒకప్పుడు హోయలు చూపిస్తూ, మఱొకప్పుడు గాంధ్రుమని దూకుతూ ఉంటాయి. చంపకములు సంపంగి మొగ్గల దండలు. ఉత్పలములు నీలోత్పలమాలలు. తేట గీతులు పాటలు పాడుతుంటే, ఆటవెలదులు నాట్యంచేస్తుంటవి. కందములు అందాల చిందులు వేస్తుంటవి. ఇదంతా ఆ కవి సార్యభౌముని కవితాసామ్రాజ్య వైభవం. సార్యభౌములు, సామ్రాజ్యములూ నశించినా మన కవిసార్యభౌముడూ, అతని సామ్రాజ్య వైభవమూ మాత్రం మహాజ్వలంగాను, శాశ్వతంగానూ, వెలుగుతూనే ఉంటవి.

ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్రమున శ్రీనాథు డొక యుగప్రవక్త. తనరచనయందు సంస్కృతాంధ్రములు రెండింటిని మంచిపాకముతో మించినపొంకముతో కలుపుకొని, యితడు “నాకవిత్వము నిజము కర్ణాట భాష” అని సవినయంగా మనవిచేసుకొనెను.

శ్రీనాథుడు మహాగడుసరి, సరసుడు. ఒకనాడు కొంతమంది కవులు అతనిని అవమానించవలెనని దుర్బుద్ధితో ఒక సమస్యనిచ్చి పూరింపుమని కోరిరి. శ్రీనాథుడు సమస్యను బాగా అవలోకించి, అందలివిషయాన్ని గ్రహించి వారికి బుద్ధివచ్చేవిధంగా పూరించెను. శ్రీనాథుడు చాటుకవితలు చెప్పడంలో ఆరితేరినవాడు. ఎలాటి సమస్యనైనా సునాయాసముగా పూరించగల ప్రతిభాశాలి.

ఆ పద్యమును అందుకొనుడు.

సమస్య :- అందరు అందరే, మరియు నందరు నందలు నంద రందరే!

కొందలు ఖైరవాళ్ళములు, కొందరు పార్థుని తేరిపెక్కెముల్

కొందలు ప్రాక్కిటీళ్ళరులు, కొందరు కాలుని యెక్కిరింతలున్

కొందలు కృష్ణజన్మమున, కూడినవారలు, నీ సదస్సులో

అందలు అందరే మరియు నందరు నందలు నంద రందరే!!

(తరువాయి 24 పేజీలో)

కుషక్కుంలా

జాతి వైషమ్యము - శ్రీరాముడు

సమాజంలోని జాతివైషమ్యాలు తొలగి పోవాలన్న నేటి నినాదాన్ని శ్రీరాముని జీవితంలో ఆచరించి చూపాడని శ్రీమాన్ శ్రీ భాష్యం అప్పలాచార్యులు గారు లయస్సు సభలో అభిభాషించినట్లు, సుక్షుత్రి యుడైన శ్రీరాముడు పల్లెవాడైన గుహుని, కోతియైన సుగ్రీవుని, రాక్షసుడైన విభీషణుని స్నేహితం చేసిన ఉదంతాన్ని వివరించినట్లు, సమాచారము. — విద్యద్వరేణ్యులయిన ఆచార్యులవా రిట్లు అభిభాషించి వుంటారా? నేటి నినాదం జాతి (కుల) వైషమ్యాలు మాత్రము పోవాలనేది కాదు. “జాతిభేదములే వుండరాదు. భోజన ప్రతిభోజనాదులు కులాంతర వివాహాలు (Inter-cast Marriages) జరగాలి.” అన్నదే ఆ ఉద్యమం. ఆలా అంటూనే కులప్రయుక్తములయిన రిజర్వేషనులకు ఎగబడడం జరగకుండానే వున్నది. దానివల్ల వైషమ్యాలు పెరుగుచున్నవేకాని తొలగడంలేదు. శ్రీరాము డట్టి ఉద్యమాన్ని ప్రోత్సహించాడనీ ఆచరణలో చేసి చూపాడనీ శ్రీ ఆచార్యులవా రభిప్రాయపడినట్లు నమ్మలేకున్నాము.

కాళిదాసుని కవిత

18-12-77 తేదీ ఆదివారం స్థాయం కాలం ప్రోగ్రెసివ్ ఫోరం ఆధిపత్యమున

శ్రీమతి లక్ష్మీనరసమ్మ కాన్వెంటు స్కూలులో సాహిత్యసభ జరిగినది. సుప్రసిద్ధ కవిపండితులు శ్రీ మల్లంపల్లి శరభేశ్వరశర్మ గారు ఆంధ్ర యువతీ సంస్కృత కళాశాలోపన్యాసకులు కాళిదాసు కవితను గూర్చి సుమారు 2 గంటలు మహోపన్యాసం ఇచ్చియుండిరి. కాళిదాసుని కావ్యరచనా క్రమమును, నాటక రచనాక్రమమును; అందలి నస్తు, రచనా, వైశిష్ట్యమును; వైవిధ్యమును; వివరించిరి. కాళిదాసు సంస్కృత పాఠ్యక్రమాన్ని రామాయణారంభము నుండి కావ్యారంభస్థితికి తేగలిగిన ప్రజ్ఞాకాలి యనిరి. “ప్రాంకులభ్యే ఫలే లోభాదుచ్ఛాహురివ వామనః” అని వినయమున తన్ను వామనుడుగాఁ జెప్పుకొన్నాడు కాని క్రియలో వామనావతారమూర్తియై కవితాప్రపంచ సార్వభౌమతని ఆక్రమించినాడని చెప్పిరి. ప్రతికావ్యమందలి రచనా సౌందర్యమును వేటువేటుగా వివరించిరి.

ఎన్నికలు - అక్రమాలు

ఉత్తరభారత ఉపఎన్నికలలో అమితమైన అక్రమాలు, అవినీతి (జనతాపక్షం) జరిగినట్లు మాజీప్రధాని ఇందిర సుభాషితము. ఏవిషయంలోనైనా తమ్ముమించిన లేదా తమతో సాటిరాగల ప్రతిభావంతులు ఉన్నారని మాజీప్రధాని ఇప్పటికైనా గుర్తించడం విశేషమే.

తుపాను రాజకీయాలు

పై న్య సంతేమం

తుపాను విధ్వంసాన్ని రాజకీయస్వలా భానికి ఉపయోగించుకోవడం తుద్రత్య మని రాజకీయ పార్టీలన్నీ గర్హిస్తున్నాయి. రాజకీయ పెద్దలు అందఱూ నిరసిస్తున్నారు. అందఱూ వీలైనంతవరకూ స్వలా భానికి వినియోగించుకుంటూనే ఉన్నారు. ఆహారపు పొట్లములమీది నినాదాలే అందుకు సాక్ష్యం. నేడు రాజకీయాలకిచోటు లేని విషయంలేదు. మతంలో, దేవాలయాలలో, విద్యాలయాలలో, సంఘసముద్ధరణంలో ప్రతి విషయంలోను రాజకీయాలకి అతీతమైనది ఏదీకనబడడంలేదు. తుపాను విషయం రాజకీయాలకి ఎక్కడంలో ఘోరమయిన మహాపాతకం ఏమిటో!! మేము తుపాను బాధితులకు సమస్తోపచారాలూ చేస్తున్నామనడంలో లేని రాజకీయం సహాయ కార్యక్రమాల్లో అక్రమాలు జరుగుతున్నాయి అనడంలో ఏలా పుట్టుకునివచ్చిందో!! సహాయ కార్యక్రమంలో నిమగ్నం అయివుండవలసిన తరుణంలో మీరు ఢిల్లీలోవున్నారంటే మీరు ఢిల్లీలో వున్నారనే పరస్పరాకోపణలు మాత్రం జాగుప్సాకరాలు. ఎవరు ఎచట ఉన్నా సహాయ కార్యక్రమాలు తరుణంలో అత్యంత శక్తివంతంగా జరగేటట్లు చూడవలసిన బాధ్యత అధికారంలో ఉన్నవారిది.

దివిసీమ తుపానుసందర్భంలో పొచ్చరికల వెంబడినే పైన్యాన్ని పిలిపించి ఉంటే పైన్యంకూడా తుపానులో కొట్టుకొనిపోయి ఉండేది. — గౌ|| ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రివర్యుల సుభాషితమిది. భారతపైన్యం పైన్య సంతేమం సంరక్షకుడైన ముఖ్యమంత్రికి జీవితాంతమూ కృతజ్ఞమై వుండాలి. అంతేకాదు అంతర్జాతీయ పైన్య సంతేమకర్తగా ఆయన గౌరవింపబడడం ధర్మం.

రామాయణ కల్పవృక్షం

పి. ఆర్. గవర్నమెంటు కాలేజి సంస్కృతోపన్యాసకులు శ్రీ పేరాల భరత శర్మగారు విశ్వనాథ రామాయణ కల్పవృక్షాన్ని బహువిధములుగా ప్రస్తుతించారు. వాల్మీకి రామాయణాని కిది రసవంతమైన వ్యాఖ్యానమన్నారు. ధ్యానమున రామచంద్ర సమగ్ర స్వరూప సాక్షాత్తారమునొందిన మహాకవి సత్యనారాయణ గారని వక్కాణింపినారు. కాకినాడ సారస్వత సంఘ శతవార్షికోత్సవ సందర్భమున జరిగిన సాహితీసభలో వీరి యుపన్యాస మొసగిరని సమాచారము. గ్రంథ సమగ్ర పరిశీలనముచేతను కవితోడి చిరసాన్నిహిత్యము చేతను విశ్వనాథుని - ధ్యాన కవితాశిల్పప్రాధనమును ఈరీతిగా వివరించు సుపూర్ణారత గలవారు శర్మగారనుట నిస్సందేహము.

గురుశిష్యులను గూర్చి

గురువు అనేవాడు వారానికి కొద్ది గంటలు మాత్రమే ఉపన్యసించి ఎక్కువ జీతం కావాలనడం ఏమిటి? విద్యార్థులు విచ్చలవిడిగా ఖర్చుచేసి సరిగా చదవక పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణులు కావడానికి గైడ్లు ఎందుకు చదవాలి? - ప్రధాని మొరార్జీ సుభాషితాలు.

ఒక్కగంట విద్యార్థులకు సుబోధముగా ఉపన్యసించడానికి, ఎన్నో గంటల పరిశ్రమ అవసరమనే విషయం గ్రహింపవలసియున్నది. ఇప్పటి విద్యార్థి-అధ్యాపకుల నిష్పత్తి మార్చబడనంతకాలం గైడ్లు

పఠనావశ్యకతను ప్రశ్నించే నైతిక - హక్కు ఎవ్వరికీ ఉండజాలదు.

తుపానునిధి - సినియాక్టర్లు

తెలుగునాడులోని కొన్ని ముఖ్య పట్టణాలలో సినియాక్టర్లు సంచారముచేసి 14 లక్షల ధనము వసూలుచేసినట్లు వార్త - ఎచ్చటికచట జనసమూహముల సమ్మర్దము అదుపుమీరి కొలది ప్రమాదములకు గారణమైనట్లు కూడ తెలియుచున్నది. తుపాను బాధితులయెడల ప్రజానీకమునకు గల సానుభూతిని మెచ్చవలెనో! మితిమీరిన సినియాక్టర్లమీది పిచ్చి వ్యామోహమును ప్రశంసింపవలెనో!!

(21 వ పేజీ తరువాయి)

అతని దొక అపూర్వసృష్టి, అమృతవృష్టి. శ్రీనాథుని కవితాలక్షణములు ముఖ్యంగా ఆరు చెప్పవచ్చు (1) శబ్దశక్తి (2) మనోహరశబ్దములకూర్పు (3) రమణీయ సంస్కృతాంధ్రముల కలగలుపు (4) సంస్కృతచ్ఛందశ్చర్య (5) విశిష్ట క్రియాపదముల ప్రయోగము (6) మనోహరభాషాభివ్యక్తత. అతడు పద్యములందు జీవ మొత్తం చోట నిక్షేపించును. ఆజీవముచుట్టూ భావము పరిభ్రమించును. శ్రీనాథునకు ఈకారమున్న ప్రీతి, ఆప్రీతిచే అన్యలింగశబ్దములనుగూడ మార్చివేయును. శ్రీనాథుని శిల్పపుహరువు సౌందర్య కల్పతరువు, అతని కావ్యములు రసప్రసవ మకరందము చేతను, బొచితి కుసుమ సౌరభముచేతను, ప్రసన్నపదప్రయోగ తోకిల కల సుంగీతము చేతను, గంభీర భావ బంధర ఝంకార విజృంభణముచేతను, రసజ్ఞ హృదయుల కనవరత వసంతాగమానందము నాపాదించు చున్నవి. అతని ఖండకావ్యము లొక్కొక్కటి ఒక్కొక్క రసవాహిని. అతనినిగూర్చి ఎంతచెప్పినా తక్కువే అగును. ఒక్కమాటలో అతడు 'రసధుని'. అతని కవిత్వం మణిమేఖల. అతని కవితాలత పూచిన సరసకావ్య సుమనోవిసరముల సౌరభము దశదిశల గుబాళించినది. అనువాదములలోకూడ అపూర్వరచనా రామణీయకతనుప్రదర్శించు అతనిసామర్థ్యము శ్లాఘాలంఘన జాంఘికమైనది.

—* రచయితలకు మనవి *—

సంతోషముగను, సౌమనస్యముతోఁ గూడినవిగాను, నుండు విమర్శనాత్మక రచనలకు స్వాగతము. గ్రంథవిమర్శకుఁ బ్రాముఖ్యము. ఔచిత్యము మీఱని అభిప్రాయ భేదములకు సముచిత గౌరవము. వాఙ్మయమునఁ జేరఁదగు వివిధాంశములపైఁ దమ రచనలు పంపి మాకుఁ జేయూతనీయఁ బ్రార్థన. రచనలు సరళగ్రాంథికములఁ గాని, శిష్టవ్యావహారికములఁ గాని యుండవచ్చును.

వివాదాస్పదములుగాని, చట్టబద్ధమైన, మత, రాజకీయ, ఆర్థిక, శాస్త్రీయ, విజ్ఞాన, పారమార్థిక, సాహిత్యాదులకు సంబంధించి వివిధప్రక్రియలకుఁ జెందిన ఏవిషయములమీఁది రచనలనైనఁ బ్రచురించుట మా యభిలాష.

రచన మాకుఁజేరిన వారమురోజులలోఁ బ్రచురణకు స్వీకరించిన విషయము రచయితలకుఁ దెలుపఁబడును. స్వీకరింపఁబడనిరచనలు త్రిప్పిపంపుటకు తగిన తపాలా స్టాంపులు రచనలతోపాటు పంపవలయును.

క్రొత్త పుస్తకములను రెవ్వూకి పంపువారు రెండుకాపీలు పంపఁగలరు. పంపఁబడిన ప్రతి పుస్తకముమీఁదను వీలయినంతవఱకు రెవ్వూ ప్రచురింపఁబడును.

— ఎ డి ట రు.

For Five Pandits Notes

Telugu, English, Hindi, Inter Telugu, English,
B. A., B. Com., B. Sc., Telugu

B. V. & CO., Innispeta, Rajahmundry-1.

—* ప్రకటన రేట్లు *—

పూర్తి పేజీ	రు. 40 - 00
$\frac{1}{2}$ పేజీ	రు. 25 - 00
$\frac{1}{4}$ పేజీ	రు. 15 - 00
$\frac{1}{8}$ పేజీ	రు. 8 - 00

వివరములకు ఎడిటరు & పబ్లిషరు వేరే వ్రాయండి.

—* ఈ సంచికలో *—

1. ప్రజాస్వామ్యము i-ii
2. సంసార వృక్షము 1- 7
శ్రీ సోమసుందర్
3. నన్నయ భారతము - 8
కళాప్రపూర్ణ శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు, ఎం. ఏ.
4. గ్రంథ సమాలోచన 9-13
త్రిశతి
మానవల్లికవి - రచనలు 14-18
శ్రీ సన్నిధానం
5. చరిత్రగతిని మార్చిన ఆయుధాలు 16-18
శ్రీ సి. నరసింహాచారి, ఎం. ఏ., ఎం. ఇడి., బి. ఎల్.
మూలం : కీ. శే. కల్పలు రాజు
6. శ్రీనాథుని కవితాధుని 19-24
శ్రీ యస్. రాజశేఖర్ (రత్నశ్రీ)
7. ఈపక్షంలో 22-24
8. రచయితలకు

* * 16-1-1978 సంచికలో శ్రీ జమదగ్ని “కర్మసిద్ధాంతము” ప్రచురింపబడును.

అడ్రసు :—

సంపాదకుడు,

బులుసు సీతారామశాస్త్రి,
6-8-7, ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి-1.

